

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 788.

CHICAGO, ILL., 19. oktobra (October 19th), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravištvo (Office) 2629 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Amerikanizmi.

Ta teden zboruje v New Orleansu konvencija Ameriške Legije, v kateri so včlanjeni veterani svetovne vojne, taki, ki so prisegli na zastavo "stoprocentnega amerikanizma". Ameriška Legija je bila ustanovljena od zgoraj in se jo vodi od zgoraj. Takoj po končani vojni se je podala v boj proti "radikalizmu" in marsikdo, ki razumeva amerikanizem drugače kakor dolarska gospoda, se je seznanil z aktivnostmi legije, ki so bile podobne tistim, ki jih vrše fašisti v Italiji.

Od kar je bila vojna končana, je minulo že precej časa in marsikateri se je med tem že kaj naučil. Ne tako vodstvo Ameriške Legije, ki še vedno jezdi na kočijku stoođstotnega amerikanizma komercialnih zborov; patriotizem dolarske aristokracije je danes v Zedinjenih državah legalni patriotizem, vsi drugi so socialistični, radikalni, boljševiški, prevratni in jih je treba zatirati. Amerikanizem vladajočega razreda je posobljen v stoođstotni lojalnosti do privatne lastnine, ki je v posesti zelo majhnega števila ljudi. "Nadodno" bogastvo Zedinjenih držav je last nekaj tisoč milijonarjev in multimilijonarjev. Za temi stoje razne "amerikanizacijske" organizacije, katere vidijo največjega sovražnika deželi v radikalcih in — tujerodcih. Ti so prekucijski element, tega je treba "amerikanizirati", nadaljno prihajanje inozemskih delavcev pa je treba popolnoma zaustaviti.

Konvenciji Ameriške Legije je bilo predloženo poročilo "amerikanizacijskega odseka Ameriške Legije", v katerem priporoča delegaciji, naj se konvencija odločno izreče proti osvoboditvi političnih jetnikov, nadalje, naj Zedinjene države ne priznajo sovjetske Rusije, oziroma, da se znju ne stopi v nikake direktne diplomatične odnose. Vse naseljevanje naj se prepove. Poročilo se na dolgo peča z "radikalnimi aktivnostmi v Zedinjenih državah", in imenovani odsek priporoča, naj se čim energičnejše nastopa proti "sovražnikom" ameriške republike. Priporoča izobraževanje tujerodcev v amerikanizacijskem smislu, da se jih napravi za vredne državljane.

Ameriška Legija sama na sebi ni važna. Toda važna je v toliko, v kolikor reprezentira sentiment amerikanizma visoke gospode in v kolikor ga je pripravljena izvajati v praksi. Kako ga izvaja, je znano, pa tudi nekatere razbite socialistične in druge delavske postojanke, kot uradi, čitalnice, listi, organizacije itd., pričajo o tem.

Vojakom so obljubovali bonus. Sprejemali so tondne zakone in jih razveljavljali. Vojakom je to manj, ni jim pa razumljivo, zakaj se jih vara z bonusom. Če bi jim bilo, tedaj bi se veterani prav gotovo odvrnili od Ameriške legije, take, kakršna je danes. Toda šovinizem se razlikuje od razuma, dolarska propaganda je za mnoge, premnoge, veliko jačja in vplivnejša, kakor pa stvar čiste resnice.

Politični jetniki, ki se nahajajo še v zaporu, niso ogoljufali vlade Zedinjenih držav in s tem ljudstva za milijarde dolarjev. Vojni profiterarji, ki so jo goljufali, so na prostem in v družbi, seveda denarni družbi, nastopajo kot zelo prominentni patriotični državljani. Špijoni, kolikor jih je sploh prišlo v zapor, so že davno izpuščeni, kajti špijoni niso nevarni državi privatne lastnine. Razni visoki prevaranti, ki so ogoljufali revno ljudstvo za zadnje prihranke, so na prostem. Znali so izbegniti zakonom, ne zato ker so znali, ampak ker ima justica v kapitalistični družbi dva merila za deljenje pravice. Med interniranci med vojno se je nahajal tudi neki grof, član rodbine enega izmed mešarskih kraljev v Chicagi. Za časa interniranja se je postopalo z njim vse drugače, kakor s kakim revnim Nemcom, katerega je prenapet šovinizem potisnil v jetniški tabor. Ta grof, Minotto se menda imenuje, je bil takoj po vojni izpuščen, "dokazal" je svojo nedolžnost in izjavil, da hoče postati vreden državljan ameriške Unije. V kraljestvu očeta njegove žene dela tisoče tujerodcev v smrdljivih klavnicaah za boro plačo, zato je grof vsega spoštovanja vreden gospod. Politični jetniki — ti so v zaporu zato, ker so se drznili povedati, kaj mislijo o vojni in ker imajo drugačne nazore o velikih bogastvih, kakor pa kak Minotto in ostala dolarska aristokracija z vsemi svojimi mario-netami in neštevilnimi lakaji.

Konvencija veteranov svetovne vojne v New Orleansu zahteva, naj se političnih jetnikov ne osvobodijo. Toda konvencija Ameriške Legije ne zastopa vseh ameriških veteranov, ampak zelo majhen del. Niti niso njeni sklepi resničen izraz njenega članstva, kakor ne pri nobeni organizaciji, ki je ustanovljena od zgoraj in vladana od zgoraj. Razun takih in podobnih legij in komitejev imamo druge legije — delavske organizacije, ki imajo o političnih jetnikih popolnoma drugačno mnenje.

Izmed glavnih nalog "amerikanizacijskih" organizacij je "amerikanizirati" tujerodce. Tudi konvencija Ameriške Legije je znova sklenila delovati za amerikaniziranje tujerodcev, ali bolje, tistih milijonov ameriških delavcev, ki so rojeni v inozemstvu. Marsikaka pikra beseda, marsikaka obsodba, je bila izrečena proti tistim milijonom ljudi, ki so pomagali, ki so pravzaprav ZGRADILI bogastva v tej opevani republiki, katerih pa ne poseduje republika kot taka, ampak pečica njenega privilegiranege sloja.

V samem mestu New York so nakopičena ogromna bogastva, ki so le mal del ameriških bogastev. Prebivalstvo tega mesta je v veliki večini tujerodno. Ali je New Yorku morda v škodo? Ali morda v dobrobit? Vsa velika industrialna mesta v Zedinjenih državah imajo večino tujerodnega prebivalstva; takih, ki se smatrajo za prave Amerikance je malo, dasi so tudi

oni naseljenci, s to razliko, da so njihovi pradedje prišli s svojimi culicami v to deželo petdeset ali sto let prej kakor drugi. V železnih rudnikih v Minnesoti kopljejo bogastva za jeklarski trust tujerodci, večinoma Slovenci ter drugi Jugoslovani in Finci. V bakrenih rudnikih v Michiganu se muči že dolga leta na tisoče tujerodcev, ki so tekom let ustvarili ogromna bogastva — za druge. V jeklarnah po vzhodu in osrednjem zapadu, v topilnicah po zapadu, v tkalnicah po vzhodnih mestih robota na stotisoče delavcev, rojenih v Evropi in ustvarjajo bogastva vredna milijarde in milijarde dolarjev — za druge. V rudniku Argonaut pri Jacksonu v Californiji je bilo zadušenih sedeminštirideset rudarjev — večinoma tujerodci. Na stotisoče pozabljenih grobov po vsej deželi priča, da so ustvarjali bogastva v tej deželi inozemski delavci in padali pri težkem, ugonablajočem, nezdravem, nevarnem delu, da se prežive, bogastva pa so grabili drugi, tisti, ki niso sejali, pa so vendar poželi.

V jeklarski industriji je še sedaj v veljavi dvanaajsturni delavnik; ne samo v jeklarski, ampak tudi v številnih manjših obratih. Na milijone ameriških delavcev dela po deset in več ur na dan za nizke plače, večkrat pa se pojavijo časi, ko je tretjina, večasi tudi več, ameriških delavcev brez vsakega zasluga. Dela ni!

Amerikanizem je lepa stvar. Tudi tujerodce je treba amerikanizirati, toda drugače, kakor mislijo ultrapatriotične organizacije. Kakor večina tujerodnega delavstva, ravno tako rabijo amerikanizacije tudi ameriški delavci. Ne take, kakršno se propagira na zborih komercialnih zbornic, ne take, o kakršni se predava v klubih milijonarske gospode, ampak take, ki govori o pravici do dela in dostojnega življenja za vse ljudi.

Finančna in komercialna oligarhija se boji take amerikanizacije, zato propagira svojo. Profiti so ji sveteljši od ljudskih interesov, koristi enega trusta so ji važnejši od koristi celokupnosti. Da vzdrži tak amerikanizem, vodi propagando, za katero troši milijone in ogromen publikacijski in politični aparat je danes v njenih rokah. Prava amerikanizacija mora iti za tem, da bodo interesi ljudstva prvi in koristi pozameznikov kot posameznikov zadnje. Bogastva, zapopadana v naravnih zakladih, v produktivnih in distributivnih sredstvih so delo milijonov in bi morala biti last vseh ljudi, ki jih pomagajo ustvarjati.

To je amerikanizem, kakršnega uče socialisti. Tudi oni sklepajo na svojih zborih, da je potrebno izobraževati delavstvo, tujerodno in ameriško, da enkrat preneha biti plen v rokah izkoriščevalnega razreda. In to se zgodi, kadar se delavstvo navzame socialistične amerikanizacije. Takrat bo pomelo s kasto izkoriščevalnih patriotov in v deželi svobode in blagostanja nastane res svoboda in blagostanje, ne za nekatere, kakor je to sedaj, ampak za vse njeno prebivalstvo.

Kapitalizem veruje v "vzgojo", v zavajalno vzgojo, ki vodi ljudstvo v temo, v instinktivni, fanatični patriotizem, ki služi njegovim interesom in njegovim ciljem. Socialistična stranka veruje v vzgojo, v pravo vzgojo, ki daje delavstvu luč, ki ga vodi k razumnemu mišljenju in razsojanju. Zato je socialistična vzgoja počasna, kajti ljudje težko mislijo. Čutijo krivice, trpe in se šibe pod njimi, toda misliti ne morejo. Fantastična propaganda kapitalističnih strank jih lahko objame. Razumno argumentiranje socialističnih učiteljev jim je težko zapopadljivo. Ampak vendar, naša amerikanizacija gre naprej, ne tako hitro, kot bi mi radi in kakor nekateri, posebno nestrpneži, pričakujejo, ampak v toliko meri, kolikor so možgani razumnejših de-

lavcev sposobni sprejemati nauk resnice. Naša armada se veča, kljub njeni začasni razdvojenosti. Kajti, ta je nam potrebna, da spoznamo vrednost, pravo vrednost solidarnosti.

Nasprotniki ljudskih interesov so na delu pravi interesom splošnosti, toda za uspeh pri tem za ljudstvo škodljivem delu so jim mase vendar potrebne. Za to njihovo amerikaniziranje "tujerodcev".

Mi bomo nadaljevali s svojim vzgojevalnim delom naprej, učili bomo mase v smislu prave amerikanizacije, ki pomeni v našem smislu besede socializem. Organizirajmo mase, širimo med njo naš tisk, učimo se pripovedujmo ji, da nastane pravična družabna uredba šele tedaj, kadar bo ljudstvo zanj sposobno, kadar bo zrelo za novi družabni red. Dokler bodo mase v neznanju, jih bo vladal komercialni amerikanizem. Ne znanje delavskih množic je naš največji sovražnik največja ovira na poti v socializem. Protij njemu je samo eno resnično učinkujoče sredstvo: Socialistična organizacija in socialistična vzgoja.

***

Denuncijanstvo.

Denuncijant je človek, ki hoče iz kakršnihkoli razlogov uničiti z ovadbami svoje nasprotnike, ali le z mišljenjem nasprotnike.

Med vojno so vse dežele negovale špijonstvo in denuncijanstvo. Nekje v bližini Chicage se je zgodil slučaj, da je Italijan ubil Hrvata. To je bilo med vojno. Italijan je bil aretiran in priveden pred sodnika. Povedal je, da je Hrvat blatil Zedinjene države, smešil ameriško armado in se zaničljivo izražal o ameriški zastavi. Radi tega žaljenja dežele, ki mu daje kruha, ga je ustrelil. Tako je povedal Italijan, sodnik ga je za njegov čin pohvalil in ga oprostil. Lahko si mislimo, kakšna je bila stvar v resnici. Italijan in Hrvat, oba delavca v jeklarni, oba enako izkoriščana, oba z enakimi interesi, sta se spričkala na meji. Italija je napovedala vojno in izjavila, da je Dalmacija, Istra in Reka njena. Hrvat, po rodu Dalmatincec, je nasprotoval vročekrvnemu Italijanu in mu tebrž zagotavljal, da bodo hrvatski vojaki, takrat po avstrijsko zastavo, skrbeli, da bo Italija tepena. Mogoče je, da je Italijan menil, da bo Amerika pomagala preteptati Avstrijo, beseda je dala besedo, Hrvat je končno obležal v krvi. Stvari se ni preiskavalo. Med vojno je bilo dovolj, da si bil denunciran. Če te je bil na ulici udaril, je bilo to povsem naravno in razumljivo, kajti najbrž si na kak način izkazal nelojalnost. Mogoče nisi videl zastave in radi tega nisi dvignil klobuka. Začutil si udarec in čast zastave je bila rešena.

Denuncijanstvo je cvetelo v Zedinjenih državah ravno tako, kakor v vseh drugih deželah, zapleteno v vojno. Listi so pozivali lojalne državljane, naj nameni vsako sumljivo osebo in neki uradnik čkalskega oddelka Zvezine tajne službe je enkrat med vojno objavil, da dobe vsaki dan na tisoče in tisoče denunciacij. O nekaterih takih denunciacijah bi mogel precej povedati tudi clevelandski Pirc, s katerim se bo o tem ob priliki še govorilo. Tudi precej vrednih torišev je imel, katerih mu ta pisec čisto nič ne zaviha.

Danes skušajo nazadnjaški elementi z denuncijanem podpornih organizacij. Hrvatski reakcionarji imajo na piki N. H. Z. Nekateri bivši komunisti, ki vsaj pripoveduje se o njih, da so bili nekaj takaj, so v sedanjem odboru N. H. Z. To je po mišljenju denuncijantov zadosten dokaz, da je hrvatsko ljudstvo v Ameriki v nevarnosti, kdo ve, morda celo ameriška

da, katere se bi morda polastil Frank Mavrić in oglasil diktaturo ali kaj podobnega.

Ljudje, ki se zbirajo okoli "Hrvatskega Lista" in podobnih organov, so razkrili boljševisko nevarnost K. H. Z. To je treba naznaniti vladi! Kajpada, kar se lahko so mogli, so poslali svoje ovadbe. Da pa bo patriotični svet zvedel, kaka nevarnost preti deželi, urada N. H. Z., so v "Hrvatskem Listu" pričeli objaviti članke v angleščini, ki imajo namen zanesti zadovoljnost med "narodne" člane in namigniti občinam, naj se nekaj ukrene za varstvo Narodne Hrvatske Zajednice, predno jo odnese boljševiski val kam v Turkestan.

Kolovodja teh denuncijantov je bil med vojno avstrijski "austrijak". Francjožefov patriotizem je širil s svojimi govori, napolnjeno s pesnitvami o "hrabrih avstrijskih vojščakih" in o junaštvu Hrvatov, seveda takih, ki so se valjali v prahu pred habsburškim tronom in se prelevali, kadar je bil v stiski. Tudi priveske k verigam je prodajal na katerih so bili odtiski slike Francjožefa in nemškega kajzerja, na drugih pa "slavni" avstrijsko-ogrski in nemški generali. Delal je pri pokojnem "Narodnemu Listu" in v družbi Zotija in drugih delavcev širil duh črnožoltega nazadnjaštva. Ko je začel to prenevarno delo, so se umaknili, z listom so končno "propadli" in pri tem pobasali nekaj tisoč delavcev. Mesto enega so nastali drugi "čisti" hrvatski delavci, katerih hrvatsko obstoji v pisanju proti Srbom in avstrijskemu narodu, ne samo kot beogradske vladne kamarile, ampak v denuncijanstvu hrvatskih radikalnih delavcev.

Take denunciacije imajo svoj namen. Z njimi se želijo podnetiti oblasti proti tujerodnemu delavstvu, in

možno je, da se enega ali drugega due potlačijo nekaj "najnevarnejših" ljudi v ječo. Pijavke se ničesar bolj ne boje, kakor inteligentnih, zavednih delavcev, zato jih denuncirajo, ker jih ne morejo drugače spraviti s pota.

Denuncijantje rabijo nekatere proglose in sklepe zborov bivših komunistov za svoje ovaduške namene. Nekoliko manj gromovitih fraz bi ne škodovalo, mesto njih pa rajše več prosvetnega dela. Takozvani ekstremistični proglose in resolucije so le voda na mlin denuncijantov in pretveza za oblasti pri preganjanju neljubih elementov. Ampak bili hrvatski zavedni delavci taki ali taki, prodane duše pri listih "čistega hrvatskega" bi jih vseeno denuncirali. Razlika je le v tem, da bi hranjenje s frazami dalo ovaduškemu lakajem manj materiala.

Tudi med Slovenci so se pričeli dvigati skriti denuncijantje. Ovaduško mesto Pirccev so sedaj okupirali frančiškanski patri, ki svare slovensko delavstvo pred "grozno" nevarnostjo socialistične poplave in apelirajo, direktno in indirektno, na ameriške oblasti, naj za božjo voljo kaj ukrenejo, da se odvrne boljševiski plaz.

Med denuncijanti ni poštenih značajev, sploh nikakih značajev. Za pošten boj so nesposobni, njihovi nameni so umazani, zato se poslužujejo tudi umazanih sredstev. Pa ne bodo ničesar dosegli, razun, da bi z eventualnimi preganjanji poštenih delavcev, ki bi jih dosegli s svojimi denunciacijami, še bolj uverili delavske mase, koliko škodljivcev se še redi na ljudske stroške. In čim več takih spoznanj, tim prej bodo iztrebljene pijavke ljudske krvi.

Resnična cena premoga.

EUGENE V. DEBS.

Tekom dolgotrajne stavke premogarjev proti znižanju že itak nizke plače se je mnogo razpravljalo o ceni premoga.

Toda resnično dejstvo je, da premogar edini ve, kolikšna je cena premoga. Nihče drugi!

Resnična cena premoga ni označena v denarnem izražanju. Malenkostna plača, ki jo dobiva premogar, da ga drži pri življenju in zadostni moči, da more zadržati v rov in kopati premog, nima ničesar opraviti s resničnimi cenami premoga.

Resnična cena premoga je človeško življenje, in to življenje, kar plačuje premogar v korist tistih, ki konsumirajo premog.

Vsakiokrat, kadar gre v rov, vsak trenotek pri delu riskira svoje življenje in nešteti tisoči so plačali za to, da bodo hodili, da so bili živi zakopani, razstreljeni v eksplozivne eksplozije, zmečkani pod težo kamenja.

Koliko jih sploh misli o tem, kadar govore o plačah rudarjev in o ceni premoga?

Koliko operatorjev popušča vsled dejstva, da so delavci popolnoma varni pred poškodbami v rovih, da ne doživijo nikakega rizika preko pridobivanja bogastev in izkoriščanjem profitov iz premoga, za katerega plačujejo rudar s svojim življenjem?

Kam tem refleksijam me je privedla grozna katastrofa v rudniku Argonaut pri Jacksonu v Californiji, kjer je bilo sedemdeset rudarjev ujetih v past, ko so bili podgane, objeti od bučnega požara, v kateri

so našli svoj tragični konec v groznih agonijah, ki se jih ne more popisati.

Res je, da se je ta katastrofa dogodila v zlatem rudniku, toda zlato ali premog, to za rudarje ne pomeni nobene razlike, kajti cena za oboje je zanj enaka.

Rudar ne dobiva zlata in komaj dovolj premoga za svojo nujno porabo, kljub temu je on, ki izkoplje vsako unčo zlata in vsako tono premoga in plačuje oboje s svojim življenjem.

Sedemdeset rudarjev pokopani živi v grobnico skoro miljo globoko, v smrtni grozi, neprizanesljivi plameni švigajo nad njihovimi glavami, podiranje ogorelih opor, lomljenje, rušenje, večno kamenje pod njihovimi nogami, vsi izhodi za beg odrezani, možje čutijo v sebi moč velikanov, kljub temu so brezmočni kakor slabotni otroci, smrt jim porogljivo gleda v oči, vsaka minuta je večnost, kdo se more zamisliti v to strašno trpinčenje, skozi katerega so šli ti sužnji na svoj zadnji delovni dan?

Srce stoji, kri zastaja v žilah ob misli na te žrtve, zbrane skupaj v brezupnem čakanju konca, prihoda smrti, zunaj pred žrelom v to podzemsko peklo, pa plakajo obupane žene, njihovi kriki pretresejo ozračje, otroci se jih ovijajo, plakajo, njihove oči izražajo nerazumljivo grozo. V prvih obrisih spoznavajo prave cene zlata!

To, dragi čitatelj, je cena, ki jo plačuje rudar za zlato, ki se blešči na parazitih, s katerim so napolnje-

ne blagajne izkoriščevalcev. To je cena, ki jo plačuje za premog, ki izganja hlad in mraz iz stanovanj, ki oborožuje in opremlja črno kavalerijo prometa in goni industrije sveta.

Torej — kaj je cena premoga in kaj naj bo plača rudarjev?

Niti za vse zlato, kar ga je bilo izkopanega na svetu, niti za vsa bogastva sveta ne bi hoteli gospodarji rudnikov deliti usodo, kateri se je izpostavilo sedemin-

vhodu v rudnik in čuli njihov jok in obupne klice proti nebu, pa jih potem vprašali: "Povejte, kaj mislite o plačah rudarjev in o ceni premoga?"

Edino oni, ki gledajo v oči nevarnostim pri zemskem delu, ki se vsako minuto zavedajo skrbi gostev v zemskih plasteh, in vsakojakih nevarnostih preže nanje, ki končno plačujejo za ta bogastva s svojim življenjem, edino oni vedo ceno premoga in oni imajo pravico in glas določati rudarske plače.

štirideset rudarjev v Californiji, da zaslužijo za podstrešje in cunje ter borno hrano sebi, ženam in otrokom.

Koliko torej je vredno delo rudarja? Koliko gospodarjev rudnikov je pripravljenih vzeti njihova mesta in deliti usodo, kakršni so izpostavljeni?

Cele mesece so se operatorji zvižali pri vprašanju plač za premogarje. Če bi bilo možno dobiti operatorje, da bi samo pogledali v tisti rudniški pekel na zapadu, da bi se ozrli na objokane vdove in sirote pri

Leta nazaj, ko sem bil na govorniški turi po Coloradi, sem se nahajal na vlaku, ki se je razbil v pobočju in v par minutah je izgledalo, da bomo poginili od plina in dima iz lokomotive, ki je napolnil predor. Ne dolgo pred tem je moštvo nekega tovornega vlaka našlo smrt v ravno tem predoru na enak način. Gledalci ki je objela potnike v tistih par minutah, vpitje in krike, ki so mi rezali uho, tisoče misli, ki so brzele skozi moje možgane kakor blisk, vsi ti vtiski so mi ostali vse skozi od tistega časa in tako si morem vsi

žalno predstavljati nepopisljivo agonijo in trpe-
je ljudi, potisnjeni živi v grob, kakšne misli
drve po glavi o njihovi grozni usodi, o njihovih
žalnih doma, v momentih, dolgih ko večnost, ko
rde počasi potiskajo smrt v njihovo živo grobni-

činar plačuje cene življenja s svojim življenjem.
In tako življenje! taka smrt! —

Cena premoga je plačana z rdečo krvjo rudarja ki
koplje in barva s krvjo, in s tarnanjem obupanih
in sirot radi izgube svojih mož in očetov, ki so
svoje življenje za premog.

Smrtne nezgode v premo- govnikih.

Zakladi premoga so v zemlji in nimajo vrednosti
praktično porabo, dokler se ne izkopljejo in spr-
ta na površje. Zaklade so si prilastili posamezniki,
pravno ni nobenega naravnega zakona, po katerem
bilo tako prilaščanje opravičljivo. Ampak ljudstvo
je nevedno, pa dopušča, da so naravna bogastva
male peščice oseb, ki z njimi poljubno razpolaga-

Premogovniki, kakor vsi drugi obrati pod kapita-
lizmom, se obratujejo za profit njihovim lastnikom. Bla-
govin delavstva, ki dela v njih, jim ni mari. Niti ne in-
terjuje publika, o kateri se v Ameriki tako rado hinav-
stvijska oči, kadar so delavci takih obratov na stav-

ker se premogovniki obratujejo za profit, se ne
skrbijo mnogo na osebno varnost premogarjev, ker je
kompanije cenejše imeti nekoliko stroškov z ubiti-
mi poškodovanimi delavci, kakor pa skrbeti za
njo varnost pri delu in uvajati drage varnostne
opre.

Zvezni rudarski urad je izdal statistiko o nezgo-
dah v ameriških premogovnikih tekom leta 1921, iz
kateri posnemamo, da je bilo v njih posredno ali
neposredno ubitih 1.973 ljudi. To ni tako malo, kakor
komu zdi, ki gleda na take številke kakor na izgu-
bo vojni. Poročilo pravi, da je bilo leta 1921 298
smrtnih nezgod, kakor prejšnje leto. To seveda
ni pomeni, da se take nezgode znižujejo. Kaka večja
eksplozija naenkrat pomnoži število smrtnih nezgod.
Ker v omenjenem letu nekoliko padle, je pripisovati
premo, da premogovniki leta 1921 niso obratovali s
premo paro radi ekonomske krize.

Jugoslovanski oddelek FLIS. komentira to statisti-
ko drugim sledeče: —

"Treba pomisliti, da je l. 1921 produkcija premo-
govin splošne industrijalne depresije znatno padla,
sreč za 23 in pol od sto nasproti prejšnjemu letu.
Pomenja, da je razmerje manjše produkcije dvakrat
večje kot ono manj nezgod. U. S. Geological
Survey cenil, da se je l. 1921 izkopal okolo 494 miljo-
nov ton premoga — 407 milijonov ton mehkega in
87 milijonov ton trdega premo (antracita). L. 1920 pa se je izkopal 645 miljo-
nov ton premoga — 556 milijonov ton mehkega in 89
milijonov ton trdega premo. Razmerje smrtnih nezgod k izkopa-
ni premo je torej znašalo 3.99 za milijon ton v
1921 nasproti le 3.52 za milijon ton v prejšnjem letu.

Poslabšane varnostne razmere v onih jamah bi-
valnega premoga, ki so počivale večji del leta, so

brezdvomno prispele k povišanju razmerja smrtnih
nezgod.

Za vsakih 251,000 ton izkopanega premoga je l.
1921 umrl po en premogar.

Ceni se, da je bilo leta 1921 zaposlenih v izkopava-
nju premoga 750,000 ljudi nasproti 780,000 v prejšnjem
letu.

Razveseljivo je, da ni bilo večjih nezgod, kjer bi
pomrlo mnogo ljudi naenkrat. Le v petih nezgodah je
pomrlo po pet ali več ljudi, vsega skupaj 34. To je pri-
pisati uspešnemu prizadevanju federalnih in državnih
rudarskih oblasti in varnostnih organizacij v premo-
govnikih za reševanje v slučajih eksplozij in ognja, ki
so svoj čas zahtevali ogromno žrtev."

Materinščina prebivalstva največ- jih ameriških mest.

(Jugoslovanski Oddelek F. L. I. S.)

Philadelphia.

Federalni urad za ljudsko štetje (Census Bureau)
izdaja od časa do časa izid zadnjega ljudskega štetja
od l. 1920 glede narodnosti prebivalstva v poedinih
največjih mestih v Združenih državah.

Ta poročila so skrajno zanimiva, kajti dokazuje-
jo, kak ogromni del velemestnega prebivalstva tvorijo
tujerodci in njihovi otroci. Ljudsko štetje vodi stati-
stiko o "materinskem jeziku" oziroma narodnosti le
glede belokožnih tujerodcev in one tukaj rojene Ame-
rikance, katerih stariši (ali vsaj eden izmed starišev)
so se rodili v inozemstvu; z drugimi besedami zapopa-
dena je prva in druga generacija priseljencev. Stati-
stika o materinščini se torej ne razteza na tretjo in
daljne generacije, t. j. na Amerikance, katerih stariši
so se rodili v Združenih državah. Kot materinščina se
smatra občevalni jezik, ki ga je priseljenec govoril
doma v starem kraju. Tujerodci so klasificirani po svoji
lastni materinščini in njihovi otroci po materinščini
starišev. Oba sta označena pod skupnim imenom "fo-
reign white stock."

Izid ljudskega štetja o narodnosti oziroma mate-
rinščini newyorškega prebivalstva je bil naravnost
senzacionalen. Pokazal ja da od vsega prebivalstva
mesta New York, ki znaša 5,620,048, je prebivalstvo
tujerodcev in njihovih otrok znašalo l. 1920 nič manj
kot 4,294,629 ljudi, torej čez 76 odstotkov vsega pre-
bivalstva. Prebivalstvo mesta New York je torej se-
stavljeno približno od 24 odstotkov Amerikancev, kate-
rih stariši so se že rodili v Združenih državah, 41 od-
stotkov tukaj rojenih otrok tujerodcev in 36 odstot-
kov tujerodcev.

Mesto Philadelphia je že bolj "ameriško" mesto
kot New York, ampak tujerodci in njihovi otroci tvo-
rijo tudi tukaj večino prebivalstva. Od skupnega pre-
bivalstva 1,823,779 je bilo 989,398 priseljencev oziroma
njihovih otrok. Prebivalstvo je približno tako razde-
ljeno: čez 45 odstotkov Amerikancev, katerih stariši
so se rodili v Združenih državah, 32 odstotkov tukaj
rojenih otrok tujerodcev in skoraj 22 odstotkov tuje-
rodcev.

Po narodnosti oziroma materinščini ranžirajo med
tujerodci in njihovimi otroci najprvo Angleži in Irci:
za njimi sledijo postopno Nemci, Židje, Italijani, Polja-
kki, Rusi, itd.

Kar se tiče Jugoslovancev, so isti navedeni kot Sr-
bo-Hrvatli in Slovenci. Skupaj jih je l. 1920 bilo 2,071
nasproti 1,585 v l. 1910.

Slovencev: 1,879, od teh 1,014 tujerodcev in 865 tukaj rojenih.

Srbo-Hrvatov: 1,092, od teh 754 tujerodcev in 338 tukaj rojenih.

Vseh Slovanov je bilo 118,801.

Chicago.

Mesto Chicago znaša po zadnjem ljudskem štetju 2,701,705 ljudi, od katerih je 2,589,169 belokožcev. Od teh je tujerodcev in njihovih tukaj rojenih otrok nič manj kot 1,946,298. Belokožno prebivalstvo mesta Chicago je torej v razmerju tako-le razdeljeno: skoraj 25 odst. Amerikancev, katerih oba roditelja sta se že rodila v Združenih državah, 44 odst. tukaj rojenih od tujerodnih starišev in 31 odst. tujerodcev. Torej tudi Chicago je precej "foreign city."

Po materinščini — izmed prve in druge generacije priseljencev — prednjačijo Nemci, katerih je 431,340. Na to sledijo Angleži in Irci, potem Poljaki, katerih je čez 300,000, za njimi Zidje, Italijani, Svedi in Čehi.

Jugoslovanov, katerih materinščina je navedena kot srbo-hrvaščina oziroma slovenščina, je bilo na ljudskem štetju od l. 1920 vsega skupaj 20.733 nasproti 16,204 v l. 1910, namreč:

Slovencev: 7,417, od teh 3,967 tujerodcev in 3,450 tukaj rojenih.

Srbo-Hrvatov: 13,316, od teh 8,456 tujerodcev in 4,860 tukaj rojenih.

Vseh Slovanov je bilo naštetih v Chicagi 502,075.

Cleveland.

Prebivalstvo mesta Cleveland znaša 796,841. Od teh je belokožcev (torej izvzemši črnce, Indijance, Kitajce, Japonce in druge) 762,026. Izmed teh poslednjih pa je nič manj kot 549,799 tujerodcev in njihovih tukaj rojenih otrok. Belokožno prebivalstvo mesta Cleveland je po rojstvu približno tako-le razdeljeno: skoraj 28 odst. Amerikancev, katerih stariši so se tudi rodili v Združenih državah, čez 41 odst. tukaj rojenih od tujerodnih starišev in čez 31 odst. tujerodcev.

Po narodnosti — oziroma materinščini (vedno všteti le prvo in drugo generacijo priseljencev) prednjačijo Nemci — 120,744. Na to sledijo Angleži in Irci, potem zaporedno Poljaki, Čehi, Madjari, Italijani, Zidje, Slovaki, Slovenci itd.

Jugoslovanov, katerih materinščina je navedena kot slovenščina oziroma srbo-hrvaščina, je po ljudskem štetju od l. 1920 bilo v Clevelandu skupaj 31,237 nasproti 18,075 v l. 1910, namreč:

Slovencev: 24,804, od teh 12,378 tujerodcev in 12,426 tukaj rojenih.

Srbo-Hrvatov: 6,433, od teh 4,260 tujerodcev in 2,173 tukaj rojenih.

Vseh Slovanov je bilo v Clevelandu na podlagi ljudskega štetja l. 1920. 187,876.

Илья Ильич

Ilija Tolstoj, sin Leva Tolstoja, živi že dalj časa v Ameriki in čaka, kedaj bodo ruski mužiki zopet pripravljeni delati za svoje stare izkoriščevalce. Ker že dolgo upa, so mu pošla sredstva. Sedaj prodaja dragulje, katerih je baje precej odnesel pri begu iz Rusije. Ilija je navaden grof z visoko naobrazbo, toda je zelo daleč od svojega očeta, ki je bil eden izmed najboljših mislecev in pisateljev, kar jih je dala svetu Rusija. Ilija piše knjigo o življenju svojega očeta, ki pa ne obeta biti kako posebno delo. Življenjepis Tolstoja zahteva sposobnejše ljudi, kakor je Ilija Tolstoj.

Politika in delavstvo.

V Zedinjenih državah prevladuje med delavstvom nazor, da delavski stan nima povoda brigati se za politična vprašanja, ali če je to že neobhodno potrebno naj se pridruži meščanskim političnim strankam. "Tudi" zastopajo ljudske interese.

Ta nazor je star in že La Salle se je čutil pri njej ga pobijati. Med ameriškimi delavci, ki so torej rekoč rojeni konservativci, je tako mišljenje še močno razširjeno. Pri obeh kapitalističnih strankah (republikanski in demokratski) opazimo neizogibni privedni razredno nezavednega delavstva. Noben kapitalistični politik ni brez pristašev med delavci; kakorinele volitve se že vrše, se dobe odborniki raznih unij, ki agitirajo za tega ali onega kandidata kapitalističnih strank. Delavske mase pa glasujejo zanje. Nobene skušnje jih ne izuče. O svobodi deklamirajo in o demokraciji, ker ne vedo, da je resnična politična svoboda nujni predpogoj družabne moči delavskega stanu.

Dogodki zadnjih let tako jasno dokazujejo, da v posamezna socialna vprašanja proletarskega razreda v zelo ozki zvezi s političnim položajem in s političnimi postavodajajo. Ravno kriza, ki jo sedaj ves svet preživlja, to jasno dokazuje. Notranja in vnanja vprašanja držav imajo svoj vpliv predvsem na življenje in na gibanje širokih delavskih mas.

Vse velike kapitalistične stranke po raznih delalah so dokazale nezmožnost reševati socialna vprašanja; to je, reševati jih ne znajo niti tako, kakor bi jih lahko tudi pod sedanjo družabno uredbo. Gospodarsko življenje v skoro vseh evropskih državah je bankrotno, v Ameriki pa se vodi silovit boj proti unijam. Unije so jim še nekoliko nevarne, na političnem bojišču pa je delavstvo brez moči. Radi nezavednosti ameriškega delavstva jim na političnem polju enkrat ni treba voditi posebno vročega boja proti delavstvu, toda glede unij je druga stvar; te se bore za priboljške, za priznanje organizacije, torej je treba na periti ves boj proti unijam. In v tem boju ima kapitalizem na svoji strani politično državo. Uradniki, ki nastopajo kot neprijatelji delavcev, so izvolili delavce. In ker so kapitalistične stranke absolutne gospodarske situacije, v kolikor se tiče vladne moči in njenih funkcij, so tudi one pozvane reševati socialna vprašanja, kar seveda nimajo niti najmanjšega smisla. In pri vsi svojih nerodnostih ne prenehajo naglašati načelo demokracije.

Zgolj politična demokracija, ki nima poguma biti se tudi družabnih, reformnih stremljenj delavstva, danes ne more zadostovati zavednemu delavskemu stanu. Taka demokracija je k večjemu le slepilo; ravno v tej deželi se demokratska ideja izrablja, da je skoro skorumpirala in naposled izkreditirala vse cilje moderne demokracije. Zakaj demokracija, ki prezira socialna vprašanja v kapitalistični družabni formaciji, je nezmisel, je totalno polovičarstvo, ki nima moči dosežati tudi najskromnejši realni razvoj interesov svobode. Iz tega spoznanja sledi logično potreba, da je delavski stan čisto samostojno zastopati postavodajnih zborih, kjer je vsled svojega družabnega položaja prisiljen boriti se za svoje lastne interese, ki so ob enem interesi ljudske celote.

Delavec, ki zaupa zastopanje interesov svojega razreda politični stranki, ki temelji na načelih danih v njegovi družbi, zakrivi izdajstvo nad samim seboj. Nalogo, da delavski razred nima v političnem življenju

pravka, je torej napačno in pravilno je, da delavsko gibanje nima ničesar iskati v meščanskih političnih razpravah v kljub vsemu demokratizmu, ki ga te stranke bogato razsipljajo kot dnevne fraze, brez vsakega resničnega udejstvovanja.

Tega spoznanja ne more motiti tudi nobeno narodnostno načelo. Vsako narodnostno gibanje temelji na resničnem, realnem udejstvovanju demokracije. Pri vsaki je vsaka prezirljivost sodobnih socialnih vprašanj mnogoča. Problemi socialnega položaja delavskega razreda pa zopet silijo — ravno vsled nujnega razvoja demokracije — k ureditvi nacionalnih zadev in razpisu enakosti in samodoločevanja. Kakor je počelo narodnostnega gibanja in stremjenja po nacionalni osvoboditvi rezultat gotove razvojne višine družbe, demokracije, tako je tudi leta posledica neizogibne ekonomske preureditve družbe, odnosno produkcijskega načina, ki je danes kapitalističen.

Brezpogojna naloga delavskega razreda je, da vrže svoje delo na političnem polju samostojno, kajti le na ta način se more na političnem bojišču voditi aktiven boj proti kapitalizmu.

O ledeni dobi.

Nešteti dokazi nas prepričujejo, da je naša zemlja doživela nekoliko takozvanih ledenih dob, to je časov, katerih je padla splošna temperatura in so bili obširni kraji, ki jih poznamo sedaj kot dežele zmernega podnebja, pokriti z ledom.

Seveda se je znanost bavila z vprašanjem, na kakšen način so nastale take ledene dobe in če je prijetno, da se vrnejo. Različne teorije so skušale odgovorjati na to in nekatere med njimi so bile zelo duhovite. Toda vpricho stroge kritike vendar niso moge obstati.

V novejšem času so se pojavile nove teorije. Dvoje med njih išče v menjavi meteoroloških razmer na zemlji; dvoje pa sega po vzroku v daljo neba, na solnce in njegove pege.

Svante Arrhenius razločuje dobe, v katerih so vulkani izmetavali manj od onih, v katerih so bruhalo več. Čim več izmečejo ognjene gore, tem več ogljikove kisline pride v ozračje. Čim večja pa je množina te kisline v zraku, tem več tiste gorkote počre ozračje, katero zaradi ogreta zemlja nazaj proti vesoljnemu svetovnemu prostoru. Ozračje z obilno množino ogljikove kisline zadržuje toliko gorkote okrog zemlje, da nastajajo ledene dobe, narobe pa izgublja pri pomanjkanju te kisline ozračje toliko več gorkote, da se ohladi odveč ter povzročuje ledene dobe.

Arrhenijevi hipotezi je ugodno to, da razlaga nepredvidljivo nastajanje ledenih dob in da traja ledena doba lahko ob enem času po vsem svetu. Težavo pa dela temu nauku to, da ni moči presoditi, ali izpuhti ob močnem vulkanskem izmetavanju iz tal taka obilnost kisline ali ne, da bi nastajali omenjeni razločki v toplini zraka in zemlje. — Drugo težavo je odkril Noetling, ki dokazuje, da silovita ledena doba "paleozojska" ni trajala med "karbonsko", ampak med "permskim" razvojem zemlje. To pa izpodbija, če je resnično, podlago Arrhenijevi teoriji, zakaj ob permskem razvoju so živinno delovali vulkani, torej bi po Arrhenijevem nauku moralo biti v permski dobi posebno toplo, ne pa zrazlo ledeno podnebje.

Drug novejši učenjak, De Marchi, oprira svoje razlaganje na množino vodnih soparov v zraku. Zrak oko-

li nas se kaj občutno ohladi, kadar zakrijejo na solnčni poletni dan gosti deževni oblaki solnce. Skoro mraz nam je pod črno oblačnim nebom. Goste megle love in požirajo solnčno gorkoto. Enako se vlažni zrak upira prevodu solnčne gorkote skozi spodnje sklade ozračja. Če pa traja tako odstranjenje solnčne gorkote predolgo, utegne nastopiti ledena doba.

De Marchi podpira svoje razlagajne z enakimi razmerami na bližnji zvezdi, na Martu. Martov svet stoji skoro poldrugokrat dalje od solнца kakor zemlja, solnce ga torej še celo pol toliko ne ogreva kolikor zemljo. Če bi solnce ogrevalo zemljo tako slabo, bi zmrznila vsa voda, in ledeniki bi pokrivali vse dežele.

Zakaj pa na Martu ni poginilo rastlinstvo in življenje ob preslabi solnčni toploti? De Marchi pravi: "Pozimi res preganja hud mraz rast in življenje na Martu, saj led in sneg ga pokrijeta od tečajev daleč tje proti ravniku, a poleti skopni sneg in raztaja se led tako hitro, da nastane velika povodenj. Poleti se razprostira toplo podnebje na Martu celo do tečaja enako, kakor se je razprostiralo tropično podnebje v tretjetvorni dobi celo po sedanjih arktičnih pokrajinah. — Čudite se in poprašujete, kako je to na Martu možno ob tako slabem solnčnem žarjenju? Odgovor: na Martu zaleže manjša solnčna gorkota več nego na zemlji zato, ker je ondi nebo vedno jasno, suho, brez temnih oblakov in brez preobilne pozemske vlage.

Po zgledu na Martu razlaga De Marchi, da je zemlja ob časih posebno jasnega neba imela tople, ob časih oblačnega pa ledene dobe. Vzroke menjave med prozornostjo in neprozornostjo obnebnja išče pri vulkanih. Po De Marchijevih nazorih napreduje prozornost neba in gorkota zemlje, ko pojemlje vulkanizem; po Arrheniju pa toplina raste v tej meri, kakor se okrepeča vulkanizem. Po De Marchiju se združuje vulkanizem in ledena doba, po Arrheniju se razdvajata. — Tej De Marchijevi hipotezi se ustavlja trdni nauk, da je tudi v tretjetvorni dobi zemeljskega razvoja vladal krepki vulkanizem, ledene dobe pa v tistem času ni bilo.

Drugi razlagalci novejših dni sodijo, da je ledena doba diluvijalnega zemeljskega razvoja nasledek solnčnih peg. Biermann pa pravi: "Organsko življenje je nastalo v tisti dobi, ko je bila zemlja gorkejša, solnce pa hladnejše kakor sedaj. Sčasoma je pojemala toplina zemlje hitreje kot je naraščala solnčna gorkota — in tedaj je nastopila diluvijalna ledena doba. Te je bilo šele konec, ko se je solnce toliko zgostilo, da daje več gorkote od sebe."

Holandski vojni zdravnik Evgen Dubois pa si je pridobil priznanje, da je njegovo razlaganje najverjetnejše. Njemu se zde različne zemeljske dobe prejšnjih vekov nasledek razvoja našega solнца. Ko se je pomnožilo žarjenje solнца, tedaj je nastal razloček med gorkoto dežela ležečih krog tečajev in krog ravnika. Iz tega pa izvirajo močnejši vetrovi in morski pretoki prenašajo velike množine gorkote proti tečajema, in od te se ogrevajo tečajne pokrajine. Na ta način izkuša E. Dubois razložiti nastanek tople dobe arktičnih dežela. To, kar je bilo doslej najteže umeti: tropično rastlinstvo in živalstvo okrog severnega tečaja, to dokazuje Dubois s prenašanjem obilne solnčne gorkote. — Ko se je pa drugokrat zmanjšalo solnčno žarjenje, je minulo današnje gorkote, ohladile so se tedaj tečajne pokrajine, ter je nastala ledena doba.

Odkod pa neki taka izprememba solnčnega žarjenja? Za odgovor na to vprašanje kliče E. Dubois na pomoč enake razmere na drugih svetovih. Stalne zvezde imajo razne barve, kar priča, da niso vedno enako

vročje. Kakih 58 stotin jih je belo svetlih, do bele vročine razgretih, drugih 33.5 stotin toliko ohlajenih, da svetijo z rumeno svetlobo; še bolj ohlajenih do rdeče svetlobe jih je kakih osem stotin. Ker je največ belo svetlih, sklepa E. Dubois, da traja na vsaki zvezdi, torej tudi na solncu, najdalje časa bela vročina. Potemtakem bi bilo solnce od svojega začetka do tretjetvorne dobe ostalo v beli vročini in ves tisti čas je trajalo tropično podnebje tje do tečaja. Od tretjetvornega razvoja pa nastopa na solncu hitro rumena vročina, žarjenje pojema hitro in z njim vstric se ohlaja zemlja; v zadnjem delu te dobe se namestu tropičnega kažejo razna podnebja do mrzlega in do ledenega v diluvialni dobi.

Ako bi bilo to res, ugovarja marsikateri čitatelj, bi moralo v današnjih dneh biti še mrzleje kot v diluvialni ali naplavinski dobi. E. Dubois se tega brani, češ: to bi bilo, ako bi se solnčno žarjenje ne menjavalo, ako ne bi osciliralo. Priče takega menjavanja so množine zvezd, ki svetijo z rumenkasto lučjo in izpreminjajo barvo. Tudi sedanje solnce ni brez menjavanja v svojem žarjenju. Očitno znamenje tega menjavanja je enajstletna perioda njegovih peg. Med čvrstjšim žarjenjem so nastajala topla, med slabejšim pa mrzlejša podnebja.

Wocikoff, mojster klimatologije ali podnebeslovja, je tudi preiskoval to stvar in se potegnil na vso moč za Duboisovo hipotezo, trdeč, da ta domneva ne nasprotuje ne fiziki, ne meteorologiji, ne astronomiji. Izpopolnjuje pa to teorijo s pristavkom, da so posebno tedanji krepkejši morski pretoki prenašali vročino iz južnih krajev proti tečaju, torej je v tisti dobi posebno po otokih arktičnega okrožja vladalo tropično vreme. Nasprotno je pri oslabiljenem solnčnem žarjenju pomanjkovalo dovažanja obilne gorkote, nastopil je mrz in ledena doba.

Geologi pa ugovarjajo s svojimi pomisleki. Neumayer je namreč dokazal, da so se že prej med krednim razvojem zemlje razločevala mrzla in topla podnebja. In Noetling dokazuje, da so že med starejšim paleozojskim razvojem mogočni ledeniki pokrivali široke pokrajine po Indiji. Avstraliji in Afriki ne manjka njegovih sledi. Torej belo-razbeljeno žarjenje ni trajalo do tropične dobe tretjetvornega razvoja.

Če je res, kakor trdi Zoellner, da so solnčne pege orjaški ogorki, ni verjetno, da bi se bili ohladili na solncu med belorazgretim stanjem, ovirali žarenje in povzročali ledene dobe na zemlji.

Po vsem tem sklepamo, da še ni popolnoma do-gnan odgovor na vprašanje: Kaj je vzrok ledeni dobi?

Feldmaršal Hindenburg je izrekel željo, da bi rad kandidiral za predsednika nemške republike. Če enkrat postane predsednik tak militarist, tedaj bi se mor-da dalo vreči republikansko formo vlade in vspostavi-ti monarhijo. Za Hindenburgom stoji vsa nemška golazen, ki sanja o dobrih starih časih pod kajzerjem. Ampak tisti časi se ne vrnejo več.

Španski kralj Alfons je pričel konkurirati igralnicam v Monte Carlo s tem, da je kupil igralnice v Deauville in San Sebastianu. Oba ta kraja sta za Monte Carlom najznanejša igrališča za denar in njegove-mu veličanstvu Alfonzu bosta nosila lepe dohodke. Šolske knjige v Španiji pa bodo pripovedovale otrokom naprej, kako blag, kako dober je kralj Alfonso in kako silno skrbi za svoje ljudstvo.

A. P. ČEHOV:
ODDELEK ŠT. 6

Prevedel Josip Vidmar.

(Nadaljevanje.)

— Mene pa je oče kruto pretepal. Moj oče je bil krut, hemeroiden uradnik, z dolgim nosom in rum-nim vratom. Toda govorimo o vas. V vsem vašem življenju se vas ni nihče niti s prstom dotaknil, plaši pretepal; združiti ste kot bik. Rasli ste pod očetovim okriljem in se učili na njegov račun, potem pa ste tako dosegli sinekuro. Več kot dvajset let ste imeli brn-plačno stanovanje s kurjavo, razsvetlavo, s postrežbo in ste imeli pri tem pravico delati kakor in koliko vam je ljubilo, magari nič. Od narave ste len in meh-kužen človek in zato ste si prizadevali graditi svoje življenje tako, da bi vas nobena stvar ne vznemirjala in premikala z mesta. Posle ste izročili ranocelniku in ostali drhali, sami pa ste sedeli na toplem in tibem, grabili skupaj denar, prebirali knjžice, se naslajali s premišljevanjem o različnih vzvišenih neumnostih in (Ivan Dmitrič je pogledal na doktorjev rdeči nos "popivahom." Z eno besedo, življenja niste videli, ga sploh ne poznate, z resničnostjo pa ste seznanjeni samo teoretično. Prezirate pa trpljenje in se nobeni stvari ne čudite iz zelo enostavnega vzroka: ničevost — ničevosti, notranje in zunanje, preziranje življenja, trpljenja in smrti, razumevanje, istiniti blagor — va-to je filozofija, ki je za ruskega lenuha najbolj pri-kladna. Vi na primer vidite, kako potepa mužik le-no. Zakaj bi se postavil zanjo? Naj jo bije, saj itak prej ali slej oba umrjeta; in tisti, ki bije, vrhu tega s pretepom ne žali tistega, kogar tepe, temveč samega sebe. Pijančevati je bedasto, nedostojno, toda pij ali ne pij, umreti bo treba. Pride baba, bole jo zobje. . . No in kaj? Bolečina je predstava o bolečini in poleg tega se boleznini ne ogneš na tem svetu, vsi pomrjema, in zato poberi se baba, ne moti me, da bom lahko mi-slil in vodko pil. Mlad človek prosi sveta, kaj početi, kaj storiti; kdo drug bi se zamislil, predno bi odgovo-ril, tukaj pa je odgovor že pripravljen: stremi po raz-umevanju ali k istinitemu blagru. Kaj pa je ta fanta-stični "istiniti blagor"? Odgovora, seveda, ni. Nas če-že tukaj za rešetko, nas puste gniti, nas mučijo, toda to je prekrasno in razumno, kajti med tem oddelkom in toplim, domačim kabinetom ni nobene razlike. Komodna filozofija: človek nima ničesar opraviti, ima čisto vest in se čuti modrijana. . . Ne, gospod, to ni filozofija, to ni mišljenje, to ni širina pogleda, tem-več lenoba, fakirstvo, norice. . . Da! — se je spet razjezil Ivan Dmitrič. — Prezirate trpljenje, ampak če bi vam z vratmi priprl prst, se bosie drli na va-grlo!

— Mogoče se pa ne bom, — je dejal Andrej Jefimič s krotkim nasmehom.

— O kajpada! No, pa če bi vas zadela kap ali, re-cimo, da bi vas kak tepec ali nesrečnež v zaupanju na svoj položaj in čin javno razžalil in bi vi vedeli, da ga zato ne doleti nobena kazen, — no, tedaj bi spoznali, kaj se to pravi, tolažiti druge ljudi z razumevanjem in istinitim blagrom.

— To je originalno, je dejal Andrej Jefimič in se od zadovoljstva smejal in si mel roke. — Prijetno me preseneča vaše nagnenje k občevanju, moja karakteri-stika, ki ste jo ravnokar izvolili povedati, je za ra-vavnost blesteča. Priznam, da mi daje pogovor z vami

gromno naslado. No, jaz sem vas poslušal do konca, sedaj pa tudi vi izvolite poslušati mene. . .

XI.

Ta pogovor se je nadaljeval približno še eno uro in je očitno napravil na Andreja Jefimiča globok vtis. Jel je zahajati v trakt vsak dan. Hodil je tja zjutraj in popoldne in pogosto ga je večerna tema zalotila v pogovoru z Ivanom Dmitričem. Prve čase se ga je Ivan Dmitrič bal, ga sumničil, da ima zlobne nakaze, in mu je odkrito izražal svojo sovražnost, potem pa se ga je navadil in je svoje rezko obnašanje spremenil na prizanesljivo-ironično.

Kmalu se je po bolnici raznesla vest, da je jel doktor Andrej Jefimič posecati oddelek št. 6. Nihče, ne ranocelnik ne Nikita ne strežnice, ni mogel razumeti, zakaj hodi tja, zakaj preseda tam po cele ure, o čem se pogovarja in zakaj ne napiše kakih receptov. Njegovi postopki so se jim začeli zdeti čudni. Mihail Averjanič ga velikokrat ni dobil doma, kar se prej ni nikdar zgodilo, in Darjuška je bila zelo vznemirjena, kajti doktor ni več pil piva ob gotovem času in je včasih celo kosilo zamudil.

Nekoč, to je bilo že koncem junija, je prišel doktor Hobotov po nekakem poslu k Andreju Jefimiču: ker ga ni našel doma, ga je jel iskati po bolnici: tukaj so mu rekli, da je šel stari doktor k duševno bolnim. Hobotov je vstopil v trakt in se v veži ustavil, tam je slišal pogovor:

— Midva se ne bova nikdar razumela, in ne poroči se vam, da bi me spreobrnil v svojo vero, — je govoril Ivan Dmitrič razdraženo. — Resničnosti sploh ne poznate in nikdar še niste trpeli, temveč ste se le kakor pijavka hranili od tujega trpljenja, jaz pa sem trpel neprestano od rojstva do danes. Zato odkrito govorim: smatram se za višjega od vas, ja, v vsakem vidu za bolj kompetentnega. Vi me ne boste učili.

— Prav nobene pretenzije nimam na to, da bi vas spreobrnil v svojo vero, — je spregovoril Andrej Jefimič tiho in z obžalovanjem, da ga nočejo razumeti. — In to tudi ni važno, prijatelj. Važno ni to, da ste vi trpeli, jaz pa da nisem. Trpljenje in radost sta minljivi; pustimo jih pri miru, Bog ž njima. Temveč važno je to, da midva z vami misliva; midva vidiva drug v drugem človeka, ki je sposoben misliti in razsojati, in to naju dela solidarna, pa naj bi bili najini nazori le tako različni. Če bi vi vedeli, prijatelj, kako sem sit vse splošne neumnosti, brezdnosti, toposti, in s kakšnim veseljem vsakokrat govorim z vami! Pameten človek ste in jaz vas uživam.

Hobotov je nekoliko odprl vrata in pogledal v oddelek; Ivan Dmitrič v kapi in doktor Andrej Jefimič sta sedela drug poleg drugega na postelji. Blazni je delal obraze, se zdrzeval in se krčevito zavijal v haljo, doktor pa je sedel nepremično s povešeno glavo in njegov obraz je bil rdeč, brezpomočen, žalosten. Hobotov je skomignil z rameni, se nasmehnil in se spogledal z Nikito. Tudi Nikita je skomignil z rameni.

Drug dan je prišel Hobotov v trakt z ranocelnikom. Oba sta stala v veži in prisuškovala.

— Našemu dedu se je pa menda popolnoma zbledelo! — je rekel Hobotov, ko sta odhajala iz trakta.

— Gospod se nas usmili, grešnikov! — je vzdihnil blagosvečani Sergej Sergejič in je oprezno obšel vsako lučico, da ne bi umazal svojih jarko očiščenih škornjev. — Da vam po pravici povem, spoštovani Jevgenij Fjodorovič, že zdavnaj sem se tega nadejal.

XII.

Po tem dnevu je jel Andrej Jefimič opažati okrog sebe nekako tajinstvenost. Mužiki, strežnice in bolniki so ga pri srečavanju vprašujoče ogledovali, potem pa so šepetali med seboj. Deklece Maša, ranocelnikova hči, ki jo je doktor rad srečal v bolniškem vrtu, je sedaj, če je stopil s smehljajem k nji, da bi jo pobožal po glavici, vsakokrat zbežala. Poštar Mihail Averjanič ni več pritrjeval, ko ga je poslušal, s: "Popolnoma pravilno", temveč je v nerazumljivi zmedi mrmral: "da, da, da. . ." in ga gledal zamišljeno in žalostno; tudi je začel iz neznanega vzroka svojemu prijatelju svetovati, naj pusti vodko in pivo, toda pri tem kot delikaten človek ni govoril naravnost, temveč je le namigaval z različnimi storjami — enkrat o bataljonskem komandantu, izbornem človeku, drugič zopet o polkovnem duhovniku, dobrem fantu, ki sta pila in postala bolna, ki sta pa oba popolnoma ozdravela, ko sta jenjala piti. Dvakrat ali trikrat je prišel k Andreju Jefimiču kolega Hobotov; tudi ta mu je svetoval, naj pusti alkoholne pijače, in mu je brez vsakega vidnega povoda priporočil, naj jemlje brom-kalij.

Avgusta meseca je prejel Andrej Jefimič od župana pismo s prošnjo, naj izvoli k njemu zaradi zelo važne zadeve. Ko je prišel v naznačenem času na magistrat, je našel tam mestnega poveljnika, civilnega nadzornika državnega učilišča, člana uprave, Hobotova in še nekega polnega belolasega gospoda, ki se mu je predstavil za doktorja. Ta doktor, s poljskim, težko izgovorljivim priimkom, je živel v žrebčarni, kakih trideset vrst od mesta, in je bil sedaj mimogrede v mestu.

— Tukaj imamo neko malenkost, ki se tiče vašega delokroga, — se je okrenil član uprave k Andreju Jefimiču, ko so se vsi pozdravili in se vsedli za mizo. — Tukaj pravijo Jevgenij Fjodorovič, da je apoteki nekam tesno v glavnem posloju in da bi jo bilo treba premestiti v kak stranski trakt. Prenesti jo, bi že še šlo, ampak glavna teškoča obstoji v tem, da bo treba potem popraviti trakt.

— Da, brez popravila ne bo šlo, — je rekel Andrej Jefimič, ko je nekoliko pomislil. — Če bi hoteli na primer vogelni trakt preurediti za apoteko, tak mislim, da bo treba za to minimum petsto rubljev. Na vsak način preveliki stroški.

— Potem so nekaj časa molčali.

— Imel sem že čast poročati pred desetimi leti, — je nadaljeval Andrej Jefimič s tihim glasom: — da je ta bolnica v njeni sedanji obliki za mesto razkošje, ki presega njegova sredstva. Postavili so jo v štiridesetih letih, toda tedaj so bila druga sredstva na razpolago. Mesto vse preveč denarja utika v nepotrebne zgradbe in službe, ki so popolnoma odveč. Mislim, da bi bilo za ta denar pri drugi ureditvi mogoče vzdrževati dve večerni bolnici.

— No pa predružačite ureditev! — je živahno dejal član uprave.

— Imel sem že čast poročati: prevedite medicinski oddelek pod upravo deželnih stanov.

— Da, oddajte deželnim stanovom denar, pa vam ga ukrade, — se je zasmel belolasi doktor.

— Kakor je pač navada, — se je oglasil član uprave in se tudi zasmel.

Andrej Jefimič je velo in molno pogledal na belolasega doktorja in rekel:

— Bodite pravični.

Zopet so pomolčali nekaj časa. Prinesli so čaj. Vojaški poveljnik se je nekako v silni zadregi dotaknil preko stola doktorjeve roke in rekel:

— Čisto ste nas pozabili, doktor. Sicer ste pa sploh cel menih: kart ne igrate, žensk ne ljubite. Dolgčas vam je z naše vrste ljudmi.

Vsi so zagovorili o tem, kako dolgočasno je dostojnemu človeku v tem mestu. Ne gledališča, ne muzike, na zadnjem plesnem večeru pa je bilo kakih dvajset dam in vsega skupaj dva kavalirja. Mladina ne pleše, temveč se ves čas preriva okrog bufeta, ali pa igra karte. Andrej Jefimič je začel tih, ne da bi pri tem gledal komu v oči, govoriti o tem, kako škoda, kako silno škoda je, da tratijo meščani svojo življensko energijo, svoje srce in um za karte in spletke, da pa ne znajo in nočejo porabljeni časa za zanimive pogovore in za branje knjig, da se nočejo posluževati naslad, ki jih daje razum. Samo razum je zanimiv in izreden, vse ostalo pa je plitvo in nizko. Hobotov je pozorno poslušal svojega kolego, naenkrat pa je vprašal:

— Andrej Jefimič, katerega smo danes?

Ko je dobil odgovor, sta pričela on in belolasi doktor v tonu izpraševalcev, ki se zavedajo svojega neznanja, spraševati Andreja Jefimiča, kakšen dan da je danes, koliko dni je v letu, in ali je res, da živi v oddelku št. 6 nenavaden prorok.

V odgovor na poslednje vprašanje je Andrej Jefimič zardel in rekel:

— Da, to je bolnik, toda zanimiv mlad mož.

Naprej mu niso stavili nobenih vprašanj več.

Ko si je v predsobi oblačil površnik, mu je položil vojaški poveljnik roko na ramo in mu rekel z vzdihom:

Mi, stari, moramo k počitku!

Ko je prišel Andrej Jefimič iz uprave, je razumel, da je bilo to komisija za preizkuševanje njegovih umstvenih sposobnosti. Spomnil se je vprašanj, ki so mu jih stavili, zardel je in iz neznanega vzroka mu je postalo prvič v življenju grenko žal medicine.

“Moj Bog, — je mislil, spominja se, kako sta ga ravnokar preizkuševala zdravnik: — Saj sta vendar pred tako kratkim časom poslušala psihiatrijo, napravila izpit — odkod torej ta popolna nevednost? Niti pojma nimata o psihiatriji!”

In prvič v življenju je začutil, da je užaljen in razsrjen.

Istega dne je bil zvečer Mihail Averjanič pri njem. Ne da bi pozdravil, je stopil poštar k njemu, ga prijel za obe roke in dejal z razburjenim glasom:

— Dragi moj, prijatelj moj, dokažite mi, da verujete v iskrenost mojega razpoloženja napram vam in da me smatrate za svojega prijatelja. . . Prijatelj moj! — in ne da bi upustil Andreju Jefimiču govoriti, je razburjeno nadaljeval: — rad vas imam radi izobrazitosti in duševne plemenitosti. Poslušajte me, moj dragi. Pravila vede zahtevajo od zdravnikov, da vam skrivajo resnico, toda jaz bi rečem kar po vojaško — z resnico na dan: bolni ste! Oprostite mi, moj dragi, ampak to je resnica, to so že zdavnaj opazili vsi okrog vas. Ravzokar mi je dejal doktor Jevgenij Fjodorovič, da vam je za vaše zdravje neobhodno potrebno, da se odpočijete in raztresete. Popolnoma pravilno! Imenitno! Te dni si vzamem dopust in se odpeljem povohat drug zrak. Dokažite mi torej, da ste mi prijatelj, peljiva se skupaj! Dajte, poveseliva se na stara leta.

— Popolnoma zdravega se počutim, — je rekel Andrej Jefimič po kratkem pomisleku. — Na potovanje

pa ne morem. Dovolite mi, da vam na kak drug način dokažem svoje prijateljstvo.

Popotovali bogve kam in bogve zakaj, brez knjig, brez Darjuške, brez piva, rezko spremeniti življenski red, ki se je ustanovil tekom dvajsetih let, — taka ideja se mu je zazdela prvi trenutek čudovitna in fantastična. Toda spomnil se je pogovora, ki se je vršil v upravi in svojega težkega razpoloženja, ki ga je občutil, ko se je vračal iz uprave domov, in misel — da bi za kratek čas zapustil mesto, kjer ga neumni ljudje smatrajo za blaznega, — se mu je prikupila.

— Kam pa ste pravzaprav namenjeni potovati? — je vprašal.

— V Moskvo, v Peterburg, v Varšavo. . . V Varšavi sem preživel pet najsrečnejših let svojega življenja. Kakšno neverjetno mesto! Peljiva se, moj dragi!

XIII.

Čez teden dni so Andreju Jefimiču predložili, naj se odpočije, to se pravi, naj prosi za upokožitev, kar je ravnodušno prenesel; še čez teden dni pa sta on in Mihail Averjanič že sedela v tarantasu in se peljala na najbližjo železniško postajo. Dnevi so bili hladni, jasni, nebo modro in dalja prozračna. Dvesto vrst do postaje sta prepotovala v dveh dneh in sta na poti dvakrat prenočevala. Kadar so jima podajali na postajah k čaju slabo umite kozarce, ali kadar so dolgo zapregali konje, je Mihail Averjanič zalila kri, pričel se je tresti po vsem telesu in je zakričal: “Tih! nič govoriti!” Ko pa je sedel v tarantasu, je neprestano, brez najmanjšega presledka, pripovedoval o svojih potovanjih po Kavkazu in kraljestvu Poljskem. Koliko doživljajev, kakšna srečenja! Govoril je glasno in dejal pri tem take oči, da si je človek lahko mislil, da laže. Zraven pa je med pripovedovanjem dihal Andreju Jefimiču v obraz in se mu krohotal na uho. To je doktorja teniralo in ga motilo, da se ni mogel zbrati.

Po železnici sta se iz varčnosti vozila v tretjem razredu, v vagonu za nekadilce. Popotniki so bili na polovico boljši ljudje. Mihail Averjanič se je kmalu z vsemi seznanil; hodil je od klopi in klopi in glasno govoril, da nima smisla, da bi se človek vozil po teh vražjih železnicah. Sama sleparija! A jahanje je pa nekaj čisto drugega: odmahaš na dan svojih sto vrst in se potem počutiš zdravega in svežega. Slabe letine pa imamo pri nas zato, ker so osušili Piska blata. Sploh strašen nered. Razvnel se je, govoril glasno in ni dopustil, da bi drugi govorili. To neskončno besedičenje, pomešano z glasnim krohotom in izrazitimi gestami, je utrudilo Andreja Jefimiča.

“Kdo od naju dveh je blazen? — je nejevoljno premišljeval. — Ali jaz, ki si prizadevam, da nebi nobeno stvarjo nadlegval pasažirjev, ali ta egoist, ki misli, da je tu pametnejši in zanimivejši od vseh, in ki zaradi tega ne da nikomur miru?”

V Moskvi je oblekel Mihail Averjanič vojaško suknjo brez epolet in hlače z rdečimi robovi. Po ulicah je hodil v vojaški kapi in v plašču in soldati se mu salutirali. Andreju Jefimiču se je sedaj zdelo, da je bil to človek, ki je od vsega gospodskega, kar je nekoč imel, zapravlil vse dobro in si obdržal same slabše stvari. Rad je imel, da so mu stregli, celo tedaj, kadar je bilo to popolnoma nepotrebno. Žveplenke so ležale pred njim na mizi in on jih je videl, pa je vpil natakarkju, naj mu da žveplenke; pred sobarico ga ni bilo sram hoditi v sami spodnji obleki; lakaje je vse brez razlike, celo starce, tikal in jih poveličeval s tepci in bedaki, če se je razjezil. To se je zdelo Andreju Jefimiču sicer gospodsko, toda ostudno.

(Dalje prihodnjik.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Obvestilo clevelandskim sodrugom. — Koncert "Zarje".

CLEVELAND, O. — Sodrugom in sodruginjam, ki se niso udeležili zadnje klubove seje, sporočamo, da se vrši prihodnja seja v nedeljo 22. oktobra ob 2:30 popoldne. Skozi poletje je klub obdrževal samo eno sejo na mesec, od sedaj naprej pa se bodo vršile vsaki mesec dve redne seje kakor v preteklem letu, in sicer dopoldne vsako drugo nedeljo v mesecu in popoldne vsako četrto nedeljo v mesecu.

Prihodnja seja kluba je zelo važna, ker je zadnja pred volitvami in bo treba ukrepati marsikaj, da bo volilna kampanja čim uspešnejša.

Sodruginje in tisti sodrugi, ki se iz raznih vzrokov niso mogli udeleževati dopoldanskih klubovih sej, imajo sedaj lepo priliko priti na bodočo sejo 22. oktobra in na vse popoldanske seje vsako četrto nedeljo v mesecu. Posebno važno je, da pridete vsi na sejo v nedeljo 22. t. m.

Rojaki, somišljeniki, ki še niste v vrstah organiziranega razredno zavednega delavstva, tudi vi pridite na to sejo in se pridružite naši organizaciji, da kot organizirani člani delavske armade postanete resnični bojevniki za popolnejšo človeško družbo. Kapitalistični razred je organiziran stropocentno. V njegovem interesu je, da se združuje in neguje solidarnost, in istotako je v interesu delavstva, da se združenó bori v organizaciji za svoje interese. Delavska organizacija je edina sila, s katero si bo delavstvo v stanju priboriti boljšo bodočnost in izboljšavati sedanost.

Koncert "Zarje".

Zvečer drugo nedeljo v novembru, to je 12. novembra, priredi klubov pevski zbor "ZARJA" redni koncert v Božeglavovi dvorani.

Za ta koncert se pevci in pevke Zarje skrbno vadijo skozi več mesecev in so uverjeni, da se bo ta prireditve lahko merila z vsemi dosedanjimi, če jih ne bo le prekašala.

"Zarja" si je s svojimi izbornimi nastopi zadnja leta priborila prvenstvo v naselbini. Tudi koncert 12. novembra ji bo dela čast.

Nadalje je klub najel prostor v S. N. D., za zabavo večere dne 23. decembra in 16. februarja.

Vollna kampanja.

Socialistični klub št. 27, JSZ., je sklenil pred novemborskimi volitvami skilčati javen shod. Prostor in čas bo pravočasno objavljen. Sodrug in sodruginje, kakor vse clevelandsko slovensko delavstvo, naj se ga udeleži polnoštevilno in čuje na njem socialistično besedo.

Aktivnosti kapitalističnih političarjev in njihovih lakajev moramo odvagati z našim neumornim delom in širiti socialistično misel med delavstvo, da ne bo vedno pljen v rokah strank izkoriščevalnega razreda.

Sodrug Lovro Gorjup odpotoval iz Clevelanda.

Ob zaključku naj še omenim, da je odpotoval iz te naselbine v San Francisco eden izmed najaktivnejših sodrugov našega kluba, Lovro Gorjup, znan kot eden

najboljših agitatorjev za širjenje "Proletarca". Sodrug v Clevelandu ga bodo težko pogrešali, pa tudi "Proletarec", ki je imel v njemu dobro moč za širjenje lista v Clevelandu. Želeti je, da se skoro povrne v našo sredo. — *Tajnik kluba št. 27, JSZ.*

O priredbi socialističnega kluba št. 1, JSZ.

CHICAGO, ILL. — V nedeljo dne 5. novembra priredi v Narodni dvorani slovenski socialistični klub št. 1, JSZ., veliko slavnost petletnice ruske revolucije, tega največjega dogodka v zgodovini bojev za osvoboditev človeštva.

Program bo vseskozi primeren tej slavnosti. Na sporedu bodo godbene točke, deklamacije, igra, govori itd.

V boljše razumevanje publiki podajamo tukaj kratek obris programa. Dvorana bo odprta za občinstvo ob 2:30 popoldne. Do 6. zvečer je ples, kmalo potem se prične program. Ko bo izčrpan, se zopet prične plesna zabava.

Program otvori godba. Druge točke programa bodo kakor sledi:

Pozdravni govor.

Marseljeza, poje pevski zbor Sava. (Glede nastopa zborov bo objavljen natančnejši program drugi teden. Pri sestavi tega nimamo pri rokah še vseh odgovorov.)

Ob petletnici ruske revolucije. (Govor.)

Solnčna dežela. (Deklamira Tilka Udovich.)

Nastop pevskega zbora "Lira."

Agonija jetnika, sibirski slika. (Izjava Mihael Ratoushnik.)

Sestra, drama v štirih dejanjih, spisal J. O.

Osebe:

Ivan Mihajlovič, (pozneje de Sevres) — Joško Oven.

Sonja, njegova sestra, — Mici Kovach.

Nikolaj Andrejev, jetnik — Frank Tauchar.

Vladimir, jetnik — Jacob Marinich.

Dimitrij Vasiljevič, jetnik Filip Godina.

Nadja Ivanovna — Frances A. Tauchar.

Stazimir Ivanov, njen brat — Ivan Rayer.

Marija Pavlova — Vera Bernik.

Ana, pestunja — Mary Kovach.

Katja, natararica — Mary Udovich.

Pavel Fektorovič, policijski načelnik, pozneje mestni predstojnik — John Olip.

Ilinka — Frank Alesh.

Jeroška, študent — Chas Pogorelec.

Kazaški častnik — Mihael Ratoushnik.

Ječar — Frank Udovich.

Romarji, kazaki, jetniki, delavci itd.

Prvo dejanje se vrši v predmestju Moskve, drugo v Sibiriji, tretje nekje v Rusiji, in četrto v Moskvi. Med prvim in drugim dejanjem preteče deset let.

Kratek opis igre:

Prvo dejanje:

Ivan Mihajlovič, mlad muzik, potuje s sestro Sonjo v večji družbi romarjev na božjo pot v Moskvo. V predmestju Moskve, kjer jih prehiti noč, se romarji ustaviijo, da si poiščejo prenočišče. Isti večer srečata v parku dva sibirski begunca. Ne vedoč o strogih

zakonih, jima dobrodušno pomagata, in ko ju pozneje zaloti kazaška patrolja, zanikata vsake stike z njima. Pavel Fekorovič, policijski načelnik in vodja patrolje, ukaže tepsti Ivana, da bi ga primoral govoriti, in ko to ne pomaga, ukaže tepsti še Sonjo. Ivan pri pogledu na svojo pol mrtvo sestro skoro zblazni in v besnem srdcu plane na načelnika, da ga zadavi. Kazaki ga odtrgajo proč. — Pozneje je bičan in radi napada na vladno osebo poslan na dosmrtno katorge v Sibirijo.

Ivan, ki je zaprt, je slučajno v isti celici, kakor Andrejev — jetnik, katerega je srečal in mu pomagal v predmestju Moskve. Andrejev je bil ponovno ujet. V devetletnem zaporu je Andrejev Ivana popolnoma preobrazil. Ivan — revolucionar, sanja o svobodi, o sestri Sonji in materi. Neko noč pripeljejo novega jetnika, Andrejev ga spozna kot človeka, ki je bil pred desetimi leti zaprt v Vladimirovu. Ivan izve grozno novico, da je njegova sestra Sonja mrtva — da jo je Fekorovič oskrnil. V strašnem izbruhu bolesi priseže, da bo njegova sestra maščevana — da ubije Fekoroviča. S pomočjo novodošlega ujetnika pobegnejo iz ječe še tisto noč. . .

Tretje dejanje:

Ivan Mihajlovič, že dva meseca na begu, pride popolnoma omagan v hišo premožne Rusinje. Nadja Ivanovna, lastnica posestva, ženska z revolucionarnimi tendencami, ga oskrbi z obleko da se preobleče, nakar ga predstavi bratu Stazimiru kot bratranca Anastazija iz Pariza; končno mu pomaga pri begu v inozemstvo.

Četrto dejanje:

V marcu, 1917. — Ivan Mihajlovič, sedaj revolucionarni vodja, pride v Moskvo pod imenom de Sevres. V elegantni restavraciji, last revolucionarjev, se seznanja s Pavlom Fekorovičem, ki je sedaj mestni predstojnik. Fekorovič mu je v pijanosti — nevede, da je de Sevres prejšnji Ivan Mihajlovič — pripovedoval zgodbo, kako je pred trinajstimi leti oskrnil neko kmečko dekle. De Sevres posluša zgodbo o svoji sestri. Pozneje mu pripoveduje izmišljeno zgodbo — podobno Fekorovičevi, ta ga gleda, strmi, in v strahu ga vpraša. "Kdo si ti?" — "Ivan Mihajlovič, brat Sonje, katero si oskrnil, umoril . . ." Pavel Fekorovič umrje od Ivanove roke, kakor je prisegel v ječi. Zunaj divja revolucija. . .

To je v kratkem izčrpek igre. Iz njega razvidite, da vas bo držala pozorne ves čas. Da bo dobro izvajana, so nam porok naši diletantje, ki so že večkrat pokazali, da so popolnoma kos svojim nalogam na odru. — R.

Članstvu kluba št. 1.

CHICAGO, ILL. — Prihodnja seja kluba št. 1, JSZ., se vrši v petek ob 8. zvečer dne 20. oktobra v navadnih prostorih. Na tej seji bomo imeli urediti vse potrebno glede priredbe dne 5. novembra, kakor tudi glede volilne kampanje v našem volilnem okraju.

Vsakdo, ki čita te vrstice, naj opozori tudi druge člane in članice na to sejo. Ako vsakdo izmed nas izvrši svoj del, bodo vse naše akcije izpeljane z največjimi uspehi. Ne pozabite, da je sedaj v teku kampanja za pridobivanje novih članov pri vseh postojankah socialistične stranke. Odzovite se klicem strankine eksekutive in borcev, kakor je E. V. Debs, in pridobivajte neorganizirane delavce v socialistične organizacije. Ako le hočete, bo štel naš klub ob Novem letu

najmanj sto članov. Delajmo za pojačanje socialistične stranke s tem, da pridobivamo nove člane našim klubom in nove naročnike Proletarcu in drugim socialističnim glasilom. — *Tajnik.*

Odprto pismo Mr. Franku J. Lauschetu.

Čenjeni gospod Frank J. Lowsche: Ker ste padli javnosti svoj program pred primarnimi volitvami, ker ste se podali v politično delovanje, ste gotovo vedeli, oziroma ste pričakovali, da Vam bo eden ali drugi zastavil to ali ono vprašanje, nanašajoče se na dnevne dogodke, socialne probleme, sploh o stvareh, ki zahtevajo rešitve. Ako hoče kdo zastopati ljudstvo v državnih zbornicah, mora povedati temu ljudstvu, kako ga bo zastopal.

Radi jasnosti, radi boljšega razumevanja med volilci in vami, je logično, da vas vprašamo, kako mistično izvajati program, ki ste ga dali v javnost pred primarnimi volitvami? To Vas vprašujemo v imenu naše organizacije, v imenu vseh tistih volilcev, ki so odajali svoje glasove socialističnim kandidatom.

Prvič. Kako se po vašem mnenju more sprejeti in izvesti zakon za starostno zavarovanje delavstva, ki je nujno socialno prašanje? Ali mislite, da so za sprejem takega zakona še kaka druga sredstva, kakor močna delavska organizacija, z jakim zastopstvom v zakonodaji?

Drugič. Kdo naj bo tista moč, ki bo prisilila poslance v državnih zbornicah, da uvedejo garantirano minimalno mzdo, ki bo zagotovila dostojno preživljanje delavcem in delavkam, takšno namreč, ki je vredno delavnega človeka? Vprašamo vas, ali je še kaka druga sila razun močne delavske organizacije, ki bi lahko sprejela in izvedla tak zakon? Nadalje ali je za sprejem takih zakonov republikanska ali demokratska stranka, oziroma njihovi zastopniki v zakonodajah?

Tretjič. Ali je mogoče kandidatu prezirati platformo (program) stranke, najsibo že ene ali druge? In če je ne vpošteva, kaj ga čaka? Nadalje Vas vprašamo, kakšno stališče zavzemate napram izjavam Mr. Bakerja glede odprte delavnice, kajti znano je, da se je Mr. Baker izjavil za "open shop"? Torej, kaj je vaše mnenje glede njegove izjave? Ali se strinjate z njim? In če se ne strinjate, kako mislite nastopiti proti človeku, ki Vam je po poročilih "A. D." pomagal do kandidature?

Četrto. Izjavljate, da ste delavski prijatelj. Sedaj pa Vas vprašamo: Zakaj ne vstopite v delavsko organizacijo? Kako se morete šteti za prijatelja delavstva, če niste član nobene delavske organizacije? Gospod Lausche, če hočete, da vam bodo delavci zaupali, morate priti mednje. Ni ravno potrebno, da pristopite k socialistični stranki, če se Vam zdi preveč radikalna. Lahko postanete član kake druge, ki je po svojih ciljih in taktiki manj radikalna. Vendar Vas pa opozarjamo na dejstvo, da so v socialistični stranki ljudje, ki jih malokdo prekaša, kar se tiče duševnih zmožnosti, kot naprimer Debs, Sinclair, Maurer in veliko število drugih, ki imajo za seboj dolgo vrsto bojev za delavsko stvar. Ni dovolj reči: "Strinjam se s tem ali onim", kajti samo to ne znači ničesar. V neki knjigi je rečeno: "Po njihovih delih jih bomo sodili." To pravilo je veljavno tudi za Vas! Torej, gospod Lausche, kadar Vas bomo videli v delavski organizaciji, tedaj šele bomo vedeli, da ste naš. Dokler se to ne zgodi, vas bomo smatrali za meščanskega politika.

Prosimo Vas, da nam daste odgovor na ta vprašanja sami, seveda, ako je Vas volja odgovarjati. Na odgovore od strani "A. D." brez vašega podpisa se ne bomo ozirali, ker takega lista, kakor je omenjeni, noben pošten delavec ne vpoštevata.

spoštovanjem,

Slovenski socialistični klub št. 27, J. S. Z.

Fond J. S. Z. za kongresno kampanjo socialistične stranke.

Glencoe, O.: Društ. Jutranja Zora št. 54 SNPJ \$1; nabrano od društvenih članov, \$2.20, skupaj \$3.20.

Cle-Elum, Wash.: Društ. Nova Doba št. 371 SNPJ — \$2.00.

Bryant, Okla.: Dr. Victoria št. 220 SNPJ — \$2.50.

Joffre, Pa.: Društvo Zbudi se Slovan štev. 226 SNPJ — \$2.00.

Duryea, Pa.: Društ. Duryea št. 380 SNPJ — \$1.00.

Reliance, Wyo.: Dr. št. 177 SNPJ, Reliance, \$4.00

Johnstown, Pa.: Člani dr. Adrija št. 3 SNPJ, \$2.30.

Bon-Air, Pa.: Dr. Napredni Slovenci SNPJ, \$5.00.

Cleveland, O.: Dr. Balkan št. 133 SNPJ — \$1.00.

Waukegan, Ill.: Društvo Sloga št. 14 SNPJ \$5; M. Miller \$2; po \$1: A. Keržič, A. Lah, J. Artach; po 50c: A. Lukančič, F. Bruss, A. Mozek, J. Spilek, M. Ogrin; po 25c: P. Peklaj, L. Mausar, A. Zdešar, A. Kozime, F. Nagode — \$13.75.

Lloydell, Pa.: A. Gerbec \$1; J. Zupan \$1.50. — \$2.50.

Maryville, Ill.: J. Gornik — \$1.00.

Stockett, Tracy and Sand Coulee, Mont.: F. K. \$2; J. Zupan \$2.25; po \$1: J. Stefanc, T. Šutej, S. Mesoje-dec, A. Franetich, A. Javornik, F. Kapel, T. Seliškar, P. Subić, P. Kušar, M. Rokovina, L. Doles, J. Obrezar, Frances Super, G. Sertich, B. Klamer, F. Skubič, G. Frkovich in M. Farare; po 50c: J. Janc, L. Janc; J. Slapnik 25c. — \$23.10. Vsi člani društva Veseli Slovenci št. 454 SNPJ. Nabiralci fonda so za Stockett Paul Subić, za Sand Coulee Frank Kosmatin, za Tracy Peter Kusar.

Greenburg, Pa.: Člani društva Naprednost št. 223 SNPJ J. Brumen \$1; po 50c: F. Jakš, F. Popotnik, A. Fink; po 25c: Neimenovan, Neimenovan, F. Matko, A. Gorenc, M. Jordan, Neimenovan. — \$4.00.

Cleveland, O.: Člani dr. Nanos št. 26 SNPJ: J. Pulz \$1; po 25c: J. Biray, Urbančič, Antoz, C. Urbančič, P. Kren, A. Persolja, A. Kljun; po 20c: F. Morovš in G. Lurga. — \$3.08.

Noble, O. — Po \$1: A. Janežič in J. Frank; B. Petrich 50c; po 25c: F. Tegel, A. Gainar in A. Černe. — \$3.25. Vsi člani društva Cvetoči Noble št. 450 SNPJ.

Kokomo, Ind.: Po \$1: I. Uršič in J. Golob; A. Medved 50c. — \$2.50.

Columbus, Kans.: Val. Virtich \$1; po 50c: L. Soba, A. Kocjan, A. Padar, J. Gregorčič, L. Zupančič, P. Čemažar; po 25c: F. Padar, E. Benedikt, J. Lah, A. Jamnik, L. Sapar in J. Sheme. — \$5.50.

Klein, Mont.: Po \$1: A. Bizjak, A. Pavich, N. Vusi-ja; po 50c: J. Vuich, M. Moneta, J. Kenda, F. Dolinar, S. Petrovich, F. Šifler, P. Novačič, J. Vesel, A. Miklich, J. Tržan, F. Čebul, A. Komac, M. Vertin in J. Skantel. — \$10.00.

Skupaj v tem izkazu ..... \$ 91.68
V izkazu dne 30. septembra 104.25
Skupaj do 14. oktobra \$195.93

Tajništvo J. S. Z.

Najnovejši kurz v sovjetski Rusiji.

(Po "Arbeiterzeitung.")

Na zadnjem komunističnem kongresu v Rusiji je neki govornik rogal, češ. v sovjetski republiki sledi vsakemu "novemu kurzu" v teku treh mesecev novejši ali najnovejši kurz. Tudi sedaj se lahko opaža resna sprememba kurza sovjetske vlade.

Temeljno dejstvo, ki vlada nad celim ruskim gospodarskim življenjem, je brezprimerno padanje denarne vrednosti. Za ameriški dolar plača državna banka sovjetske vlade 2,400.000 rubljev, pred vojno je veljal dolar nekaj malega nad dva rublja. Sovjetski rubelj je torej padel v svoji vrednosti za več ko eno milijonino. Sovjetski rubelj je na svoji strmi poti nazdol prekosil celo siromašno nemško-avstrijsko krono.

Leta 1921. so se bankovci v sovjetski republiki strahovito hitro razmnožili. V prvem četrtletju 1921. je izdala sovjetska vlada 518 milijard rubljev v novih bankovcih, v zadnjem četrtletju 1921. pa že 13.009 milijard! V začetku leta 1922, pa je vlada energično poskusila vsaj malo zmanjšati izdajo bankovcev, da bi omejila padanje vrednosti papirnatega denarja. Najprej je ustavila denarne podpore za industrijske obrate. Kakor znano je "nacionalizirana" industrija Rusije organizirana v takozvanih trustih, za katere imenuje sicer vlada sama voditelje, ki pa v ostalem popolnoma samostojno gospodarijo, drug od drugega kupujejo in prodajajo tako kakor zasebna kapitalistična podjetja, in si popolnoma tako kakor ta izposojajo denar od državne banke; saj to je bistvo "državnega kapitalizma", kakor imenuje Ljening to organizacijo ruskega gospodarstva. Sedaj pa je ruska vlada v zadnjih mesecih kredite za te truste ustavila, da bi s tem omejila razmnožitev papirnatega denarja. Državna banka pa ne le da omejuje kredite, temveč tudi zvišuje obrestno mero za prejšnje kredite od prejšnjih 8—12% na 18—24% mesečno, torej letno 216—288%! ("Ekonomičeska žizn" 27. junija.) Ta strahovita obrestna mera denarnih podpor za industrijo je imela najusodnejše posledice. Posamezni trusti niso mogli več nakupovati ne surovin, ne napol gotovih izdelkov, ne sredstev za delo, ker niso imeli denarja za to; drugim trustom pa, ki so prej prvim prodajali te stvari, je zastala prodaja. Tako je torej nastopil zastoj prodaje. Svet je doživel to čudno igro, da v deželi, v kateri znaša industrijska produkcija manj kakor dvajsetino pridelovanja v mirnem času, da v deželi, ki ne more kriti najnujnejših potreb svojega prebivalstva, da v deželi, kjer so industrijske pokrajine izgubile tri četrtine svojega prebivalstva, da so kljub vsemu temu nastopile v tej deželi značilne prikazni kapitalistične bolezni "nad-produkcije": zastoj prodaje, pomanjkanje naročil in brezposelnost!

Težko je ta industrijska kriza udarila industrijsko delavstvo. Trusti niso imeli denarja, da bi plačali mezde, ker jim nihče ni odkupil njihovih proizvodov; zato je se začeli odpuščati delavce. Brezposelnost se je zelo razširjala. "Ekonomičeskaja žizn" od 30. junija navaja nekaj značilnih zgledov, na kak strahovit način se je moralo zmanjšati število delavcev. Tako je število zaposlenih industrijskih delavcev v okrajih Krivoros in Nikolajev v guberniji Jekaterinoslavski v dveh mesecih padlo od 120.000 na 76.000. V Nikolajevski guberniji je ostalo zaposleno od 73.000 delavcev samo polovica. Zaposlenim delavcem pa niso mogli trusti povišati mezd, kakor bi to zahtevala hitro na-

raščajoča draginja; zatorej je resnična plača delavcev strahovito padla. V seji najvišje gospodarske oblasti je 11. maja izjavil Ginsburg, zastopnik strokovne zveze, da je mezda ruskih delavcev v maju po svoji kupni moči znašala le 32% od tega, s čimer je bila odmerjena v novembru 1921; torej zmanjšanja mezde za dve tretjini. ("Ekonomičeskaja žizn" 30. junija). Toda večkrat se je pripetilo, da trusti zaradi strašnega pomanjkanja kapitala niti teh pičlih mezd niso mogli izplačati. Morali so delavcem večje vsote dolgovati! 1. julija so bila podjetja delavcem in nastavljenecem dolžna na zaostalih plačah že 12.800 milijard rubljev ("Ekonomičeskaja žizn" 6. julija).

Sovjetska vlada pa je uporabljala še drugo sredstvo, da zmanjša obtok bankovcev. Uvedla je neizmerno visoke davke, da bi prišli že izdani bankovci zopet v državne blagajne nazaj. "Ekonomičeskaja žizn" z dne 1. julija podaja o novih davkih sledeče podatke: davek na tobak se je 1. julija povišal na 2.000.000 rubljev za 1000 komadov cigaret in 1.200.000 rubljev za funt tobaka — to samo davki, ne morebiti polna cena za tobak! Davek na sladkor se je določil na 6.000.000 rubljev za pud (—16kg). Davek na vžigalice je postal 1. julija štirikrat večji; tudi na sol in špirit je velik davek. K tem davkom, ki jih izterjava osrednja vlada, še pridejo visoke doklade za sovjete. Posebno zaradi davka za blagovni promet, ki ga izterjavajo pojedini sovjeti, se "Ekonomičeskaja žizn" stalno pritožuje. Tako je petrograjski sovjet določil davek za blagovni promet v višini 10 odstotkov za ves promet vseh trgovin; največ si je dovolil kubanski sovjet, ki je določil davek s 50 odstotki vsega prometa. ("Ekonomičeskaja žizn" od 1. julija.)

Tako je sovjetska vlada v zadnjem polletju uporabljala najskrajnejša sredstva da bi omejila tiskanje novih bankovcev. Na eni strani je z ustavljenjem kreditov povzročila veliko brezposelnost in zmanjšanje mezd, na drugi strani pa je obdačila ljudstvo z zelo težko trošarino. To je bil obupen poizkus na škodo delavstva rešiti sovjetski rubel od nadaljnjega propadanja. Ta poizkus ni bil popolnoma brez uspeha. Od maja sem je "Ekonomičeskaja žizn" večkrat ugotovila, da pada vrednost sovjetskega rublja vedno počasneje, da ne naraščajo cene za različno blago tako strahovito hitro kakor poprej. Toda v zadnjih tednih se množe znamenja, da začenja sovjetska vlada zopet izpreminjati smer svoje gospodarske politike.

Ta izprememba se kaže najprej pri kreditni politiki. Predvsem je državna banka dobila povelje podeljevati trustom zopet večje kredite; banka je obrestno mero kar naenkrat zmanjšala od 18—24 na 3—6 odstotkov mesečno. Sovjetska vlada ima torej namen dajati industriji zopet več obratnega kapitala na razpolago. Obenem so se tudi delavske mezde znatno povišale, pač se pa izplačuje majhen del plače v živilih, večji pa v denarju. Tako se je en. pr. za rudarje v pokrajini ob Doncu, ki so danes najboljše plačani delavci, od junija do julija naturalna mezda po vrednosti sicer od 5.5 na 4.5 milijonov rubljev zmanjšala, za to pa se je denarna plača od 13 na 18.6 milijonov rubljev zvišala, tako, da se je celokupna mesečna plača zvišala od 18.5 na 32.1 milijonov rubljev. ("E. ž." 9. julija.) Obenem je država dala industriji dovolj sredstev, da izplačuje mezde, ki jih še dolguje. ("E. ž." 6. julija.) Očitno je torej, da hoče sovjetska vlada nehati s svojo dosedanjo politiko in da se je zopet odločila za številnejše tiskanje papirnatega denarja.

Kje pač tiči vzrok te izpremembe? Najprej pač v neuspehih Genovske in Haaške konference; sovjet-

ska vlada je hotela rusko denarstvo vsaj nekoliko urediti, da bi se s tem zdelo kapitalističnim silam vrednejša za kredite; ta politika sedaj nima več smisla, ker sovjetska vlada nima nobenega upanja več na inozemske kredite. Potem bližajoča se letina: v času nov letine je manj nevarno obtok bankovcev hitreje pomnožiti, ker stoji pomnoženi množini papirnatega denarja tudi pomnožena množina blaga nasproti.

(Prevod povzet iz "Napreja".)

***

TAJNIKOM KLUBOV J. S. Z. NA ZNANJE.

Vsa pisma, denarne nakaznice in vse za-
deve tičooče se Jugoslovanske socialistične zve-
ze, je pošiljati v naprej na sledeči naslov:
Frank Petrich, 3639 W. 26th Str., Chicago, Ill.,
ker je urad J. S. Z. preseljen v Proletarčeve
prostore.

Tajništvo J. S. Z.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO
TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dva-
rani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem
ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se
vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu,
1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri popoldne.—Na dnevnem
redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udele-
žujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje
prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji
pridobivamo novih članov. — Organizator.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE ST.,
CONEMAUGH, PA.

Trgovina različnih društvenih potreb-
ščin kot regalij, prekoramnic, znakov,
kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih
svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvat-
skih ali ameriških, po zelo zmernih
cenah.

V zalogi imam veliko izbero različnih
godbenih instrumentov vseh vrst. Ve-
lika zaloga finih COLUMBIA GRA-
FONOL od \$30 do \$250 in slovenskih
ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav.
Za obilna naročila se toplo priporočam.

CENIK KNJIG,

Leposlovne knjige, romani, povesti in črtice.

OGENJ, (H. Barbusse), 337 strani, trdo vezana....	\$1.60
POTA IN CILJI, knjiga posvečena Simon Gregorčiču, (Dr. Dom. Stribrny), 152 strani, mehko vezana	.60
MIMO ŽIVLJENJA, (Ivan Cankar), 230 strani, trdo vezana	1.20
GADJE GNEZDO, (Vladimir Levstik), 219 strani, trdo vezana	1.00
MOJE ŽIVLJENJE, (Ivan Cankar), broširana, 168 strani, 60c; vezana v platno	.85
UMETNIKOVA TRILOGIJA, Ivanu Cankarju v spomin. (Alojz Kraigher), 134 strani, broširana 75c, vezana v platno	1.00
PRAVLJICE, (Oskar Wilde), 162 strani, trdo vezana	1.00
BREZ ZARJE, (Milan Pugalj), 176 strani; trdo vezana	.90
PODOBE IZ SANJ, (Ivan Cankar), 165 strani, trdo vezana	1.10
KUHINJA PRI KRALJICI GOSJI NOŽICI, (Anatole France), 298 strani, trdo vezana.....	1.10
KONFESIJE LITERATA, (J. S. Machar), zbirka spisov, trdo vezana.....	.75
BOY, (Lois Coloma), roman, 269 strani, trda vezba	.95
POVESTICE, (Rabindranath Tagore), broširana	.40
STAROINDIJSKE PRIPOVESTI, s slikami, (Jos. Suchy), broširana	.35
FESMI ŽIVLJENJA (Fran Albrecht), trda vezba..	.60
FAROVŠKA KUCHARICA. (J. Š. Baar), povest, trda vezba	1.00
LAJEDALCI. (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno.....	1.75
ANFISA. (Leonid Andrejev), drama v štirih dejanjih	.60
JURKICA AGIČEVA. (Ks. Šandor-Gjalski), povest, 360 strani, broširana 90c, vezana v platno.....	1.30
JUG. (P. Chocholeušek), zgodovinski roman, 616 strani, broširana \$1.10, vezana v platno.....	1.60
VITEZ IZ RDEČE HIŠE. (Aleksander Dumas star.), zgodovinski roman, 504 strani, broširana \$1.00, vezana v platno.....	1.50
UDOVICA. (I. E. Tomić), povest, 330 strani, broširana 90c, vezana v platno.....	1.30
DON CORREA. (G. Keller), roman.....	.30
STO LET SLOVENSKE LIRIKE. (C. Golar), vezana v platno ..	1.10
FILIZOFSKA ZGODBA. (Alojz Jirasek), trda vezba	.50
DVONOŽEC IN DRUGE ZGODBE. (Karl Ewald), s slikami, trda vezba.....	1.10
GOLEM. (G. Meyrink), roman, trda vezba.....	1.00
HEPTAMERON. (Margareta Valoiska), povest, broširana ..	.55
ČRNI PANTER. (M. Pugalj), povest, trda vezba..	1.00
SRCE. (Henrik Mann), novele, trda vezba.....	.60
STRUP IZ JUDEJE. (J. S. Machar), pesnitev, broširana	.75

Znanstvene razprave, politični in gospodarsko socialni spisi, učne in druge knjige in brošure.

POT K SOCIALIZMU, (Dr. Oto Bauer).....	.20
ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata	.30
SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA. (Etbin Kristan).....	.80
UVOD V BUDDHIZEM, (Jos. Suchy).....	.20

NALEZLJIVE BOLEZNI, (Dr. E. Mayer).....	.30
MODERNI POLITIČNI RAZVOJ, MODR. GOSP. RAZVOJ SOCIALIZMA, (Dr. Jos. Ferfolja)....	.10
ZDRAVJE, zdravstvena revija za pouk o zdravstvu in zdravljenju bolezni, letnik 1921.....	1.00
ZDRAVJE, jan.-feb. in marčna izdaja, leto 1922, vsaka po	1.0
V NOVO DEŽELO. (Etbin Kristan).....	.30
KATOLIŠKA CERKEV IN SOCIALIZEM.....	.30
PROLETARIJAT	.15
KDO UNIČUJE PROIZVAJANJE V MALEM....	.20
DRŽAVA PRIHODNOSTI	.20
SOCIJAL. KNJIŽNICA (dva snopiča).....	.10
ZADRUŽNA PRODAJALNA ALI KONSUM.....	.10
O KONSUMNIH DRUŠTVIH.....	.10
ZBIRKA RUDARSKIH IN FUŽINSKIH IZRAZOV, (J. Bezljaj)	.30
KRATKA SRBSKA GRAMATIKA, (Dr. Josip Mencej).....	.25
SRBSKA POČETNICA, (J. T.).....	.50
PSIHIČNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI. (Ivan Robida), broširana	.90
SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO, (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba.....	.40
ANGLESKO-SLOVENSKI BESEDNJAK. (Dr. J. F. Kerna)	5.00
ZA STARO PRAVDO. (Fran Erjavec).....	.60
ZAKON BIOGENEZIJE. (J. Howard Moore, prevel I. M.).....	1.50

Razno.

TRIBE LABODJE, ilustrirana revija	.40
"KRES", št. 5. — 6. (Cankarjeva številka).....	.25
O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVOROVANJA, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški).....	.10
"KRES", št. 8.....	.15
KRES, št. 9, 10	.25
DEMOKRACIJA, (Cankarjeva številka).....	.10
AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR, letnik 1922, mehko vezan 75c, vezan v platno.....	1.00
PROLETAREC, letnik 1921, vezan v platno.....	6.00
NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV.....	.40
AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR, vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920, 65c; letnik 1921 mehko vezan	.75
"PROLETAREC", vezan, letnik 1919, \$6.00; vezan, letnik 1920.....	6.00
CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5 c. (Imamo jih dvojne vrste.)	

Angleške knjige.

THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert Rhys Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno	2.00
100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota.....	1.20
THE BRASS CHECK. (Upton Sinclair). Študija ameriškega žurnalizma, vezana v platno.....	1.20
THE PROFITS OF RELIGION. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese.....	1.20
"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS". (David Karsner), vezano v platno....	1.20

Naročilom priložite poštni ali ekspresni money order, ček ali gotovino. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

PROLETAREC,

3639 W. 26th Street Chicago, Ill.

CENIK KNJIG.

(Nadaljevanje s 15. strani.)

JIMMIE HIGGINS, spisal Upton Sinclair, poslovenil Ivan Molek, 481 strani, lječno vezana v platno	1.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, izdala in založila Književna matica SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	.65
RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za duhovno revolucijo, izhaja v Ljubljani, prva in druga številka	.05
KAZAKI, (L. Tolstoj), broširana, 308 strani	.75
POVESTI MAKSIMA GORKEGA, broširana, 210 strani	.75
TRI POVESTI, (L. Tolstoj), broširana	.35
TARAS BULJBA, (N. Gogolj), trdo vezana, 206 strani	.70
IGRALEC, (F. M. Dostojevskij), broširana, 264 str.	.60
ZADNJA KMEČKA VOJSKA, (August Senoa), broširana, 378 strani	.75
KOBZAR, (Taras Sevčenko), trdo vezana, 288 str.	.85
KAKO SEM SE JAZ LIKAL, (Jakoba Aleševca spisi), trije zvezki, vezani v platno, I. zvezek 85c; II. zvezek \$1.00; III. zvezek 75c; vsi trije zvezki skupaj	2.60
JOSIP JURČIČA ZBRANI SPISI, trda vezba, IV. zvezek, \$1.00; V. zvezek 75c; VI. zvezek, 85c; vsi trije zvezki skupaj	2.60

Zakaj ne živeti, da vidimo.

Znameniti iznajditelj Marconi, kateremu je pripisovati zmago slavje "brezžičnega brzojava", je prkar izjavil, da bo znanost preobrazila svet tekom petdesetih let. "Morda je le malo ljudi med nami, ki v dijo, kako naglo se izpreminja naš svet. Iznajdbe in razkritja bodo sipala koristi na človeško pleme v ne prestanto rastoči hitrosti. Življenje se bo na tem plinetu tako izpremenilo, da bi ga mi, ki smo tu sedekaj težko izpoznali." No, to je obetajoče prerokovanje. Zakaj ne živeti, da vidimo to? Pravilna skrb za želodčni drob bistvena dobremu zdravju in dolgemu življenju, in Trinerjevo grenko vino je pripravek, ki je bistven tisti skrbi. Ono odpravlja iz sistema vso neprideno tvarino, pomaga prebavi in povečava slast. Vživajte Trinerjevo grenko vino — in po 50 letih na vidimo, ali je imel Marconi prav, ali ne. Jesen je tediletni čas za dvojce drugih zanesljivih zdravil: Trinerjev liniment nudi naglo odpomoč v slučaju revmatizma ali nevralgičnih bolečin in vnetja v ledju, in Trinerjev Cough Sedative je neprekosljivo zdravilo za kašelj. Vprašajte svojega lekarnaja ali trgovca z zdravili po teh zanesljivih zdravilih!

***

Človek, ki se ne upa misliti, pa trdi, da je dober kristjan, ne ve, kako tolče samega sebe po zobeh. Zakaj pa mu je Bog dal pamet, ako ne zato, da jo rabi?

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽUJEJO ZDRAVJE V DRUŽINAH.

Hude Bolečine

revmatične hitro olajšate, če rabite

SEVERA'S GOTHARDOL

Zanesljivi liniment

Istotako uporaben je za izvinjenje, otekline, za otrpnelost, in ohromelost bolnih mišic ter udov.

CENA 30 IN 60 CENTOV

Vprašajte v lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

LAWNDALE CLOTHING HOUSE

3649-51 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

Priporočila Slovincem svojo bogato zalogo moških in deških oblek, graje, klobukov, čepic, ovratnikov, spodnje obleke itd. itd.

Cene zmerne — Postrežba točna.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj hitro, zanesljivo in po nizkih cenah,

prodaja vozne listke za vse važne prekomorske linije, in

opravlja vse druge posle, ki so v zvezi s starim krajem.

Postrežba točna in solidna.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.